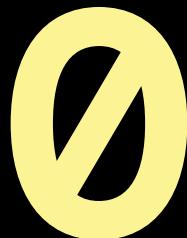

Sadržaj

Vreme neizvesnosti	5
Svakodnevno je političko	7
Civilno društvo bez civilnog društva	13
Veselo Nasilje	21
Potemkinova omladinska prestonica Evrope	29
Policijska (pot)kultura i zarobljene institucije	43
Utisci iz Šida	49
Nevidljiva strana ulice	59
Kuhinja solidarnosti Novi Sad - protiv stigmatizacije siromaštva	61
Protiv potčinjavanja	77
Rizom - moguća i ostvariva alternativa	85
Dom b-612 ili putovanje jedne surf daske	91
Priroda je rasistički koncept (razgovor sa Timotijem Mortonom)	99

Vreme neizvesnosti

Godina za nama je godina neizvesnosti. U ovom svetlu trebalo bi čitati četvrti broj Glasila CK13, u kome tematizujemo različite oblike neizvesnosti - političke, socijalne, ekonomske, ekološke...

Pratimo reči Slavoja Žižeka: "Nije dovoljno samoizolovati se i preživeti", i pokušavamo da mislimo o tome kako možemo živeti. U onome kako je politika i odluka.

Vidimo da propisi, mere, regulative pripadaju zakonu, vlasti i utvrđivanju poretku. Vanredno stanje je mogućnost direktnе i nesumnjive suspenzije i kontrole života, ogledalo redovnog stanja u kom neizvesnost ostaje skrivena ili se opravdava potrebom za opstanak sistema. Ali, zar nam nije vanredno stanje prikazalo obliče budućnosti?

I pored nesumnjivo nadolazeće ekonomske krize, videli smo da zatvaranje ide u korist manjini, jer svaka kriza je prilika za novo profitiranje, ali ne samo finansijsko. Rast autorativnih, militantnih, nacionalističkih i ksenofobičnih narativa trebalo bi videti kao ekstenziju nasilja u vladajućem sistemu mišljenja i praksi, kojim se prikrivaju uzroci svih mogućih kriza. I dok nas zatvaraju ili prete novim zatvaranjima, serviraju nam se slike neprijatelja i zatvorene granice se vraćaju kao odgovor na globalnu krizu. Pozivanje na brigu i odgovornost znači zapravo "ostanite tu gde jeste i nemojte ništa raditi".

Što se tiče sposobnosti za upravljanje bilo kojom krizom, jasno je da sve što država može da radi jeste da proizvodi krizu i nameće se kao suveren. U slučaju neposlušnosti, moć suverena nam je jasno demonstrirana, u vidu policijske brutalnosti. Konačno, proglašiti virus neprijateljem jednako je i proglašiti život neprijateljem, negirati da živimo u eko-političkom okruženju koje nas određuje i gde se ništa ne dešava mimo razloga.

"U ratu smo" - istina, samo bi trebalo jasno odrediti o kom ratu govorimo i ko su neprijatelji. Mislimo da ovo vreme neizvesnosti od nas zahteva da se jasno odredimo po pitanju proglašenog rata. Inače, bićemo uvučeni u njega kao predodređene žrtve.

Priroda je ovde jasna i nedvosmislena - oduvek tu.

A gde smo mi? Ako na ovo umesto nas odgovore nauka i država, onda sledi drugi talas zatvaranja iz koga će biti mnogo teže izaći.

1

Svakodnevno je političko

Program "Svakodnevno je političko" pokrenut je u oktobru 2018. godine sa namerom da se kroz programe angažovane javne reči, edukaciju i aktivizam, pomogne odgovor na devalvaciju političkog angažmana građana, koja je rezultat permanentne neizvesnosti i zavisnosti građana od države i vlasti. Posledice dugotrajnosti takvog stanja ogledaju se u našoj onesposobljenosti da aktivno promišljamo vlastite uslove života i uslove učešća u javnim politikama, ali i da iz svoje pozicije mislimo alternativne politike i modele organizovanja, nezavisne od države i ovlašćenih agenci.

Takvo stanje iščitavamo kao stanje suštinski depolitizovane društvene i individualne svakodnevice, gde političke implikacije svakodnevnih praksi ostaju nemишljene. Iz tog razloga se ni svakodnevne pojave nasilja, netrpeljivosti i diskriminacije često ne razumeju u kontekstu socijalne strukture koja ih generiše iz prepostavljenih odnosa nejednakosti, potčinjanja i eksploatacije, već se one vide kao incidentne, tj. ne vide se zaista.

Odatle je ideja programa da odgovori na suštinsku potrebu za **alternativnim političkim mišljenjem, organizovanjem i delovanjem** u pravcu ukidanja otuđenja građana od politike i jačanja civilnog društva, tj. u pravcu reafirmacije građana kao političkih subjekata, nosilaca prava i moći za kreiranje društvenih odnosa oslobođenih "krivice, odustajanja od sreće, idoliziranja novca, vlasti, hijerarhije, prezira prema ženama i straha od njih, obmanjivanja dece, intelektualne kontrole, despotizma vojske i policije, religija, ideologija, represije i kobnih posledica psihičke napetosti" (Raoul Vaneigem).

Takov proces *repolitizacije i demokratizacije društvene svakodnevice* je 'proces koji traje i traži od nas više opreza, svesti i solidarnosti sa životom', kako ga opisuje Raoul Vaneigem. Ideja programa "Svakodnevno je političko" jeste upravo da bude doprinos tom trajnom procesu i pruži mogućnost izgradnje *više opreza, svesti i solidarnosti sa životom*, nasuprot politikama i praksama bez skrupula.

Realizacija ovog procesa nas je takođe navela na promišljanje problema organizacionih mesta građana. Dominantna mesta i modeli organizovanja su ili sasvim ispražnjeni od političke supstance, ili impregnirani ekonomskim imperativom i podređeni interesu vlasti, i kao takvi zapravo predstavljaju mehanizme ovlašćivanja, učvršćivanja i reprodukovanja strukture nemisljene i depolitizovane svakodnevice, kao što su projekti *Omladinske prestonice Evrope Novi Sad 2019, odnosno Evropske prestonice kulture Novi Sad 2021.*

Danas smo okruženi takvima mestima i modelima koji se sistemski forsiraju, bez prisustva jasne i vidljive alternative. Iz tog razloga, za Omladinski centar CK13 pitanje postojanja alternativnog okruženja u Novom Sadu predstavlja pitanje opstanka (ideja) drugačijih realnosti i pitanje naše uzajamne održivosti. Za nas je ovo okruženje označeno postojanjem i bliskošću sa drugim mestima i kolektivima (Rizom, Dom b-612, Rebuild Collective, i drugi) čije delovanje, stojeci naspram dominantnih organizacionih mesta i

modela, predstavlja rad na stvaranju novih realnosti zasnovanih na vrednostima i principima slobodnog i nezavisnog delovanja, nehijerarhijskog organizovanja, političkog i supkulturnog pluralizma, lične i društvene emancipacije.

U prethodne dve godine, u Omladinskom centru CK13 je u okviru programa "Svakodnevno je političko" održano ***12 javnih tribina, 7 seminara alternativnih politika, trodnevni Festival samoorganizovanja (2019)***

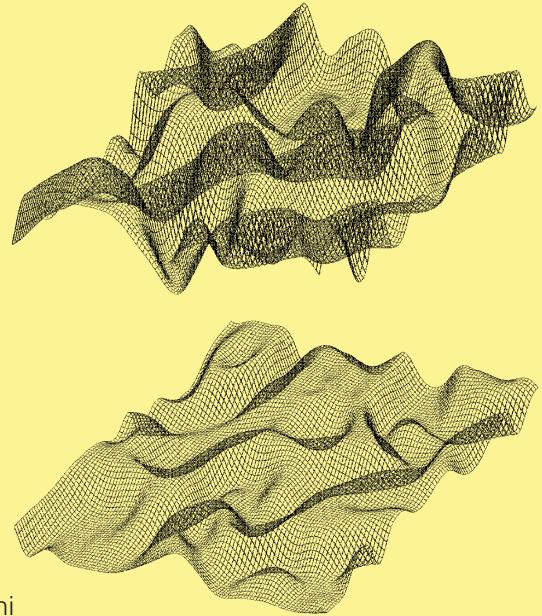
i Regionalna konferencija na temu etike, politike i ekonomije brige

(2020, online). Tokom ovog perioda, program je uključio brojne formalne ili neformalne organizacije, grupe i kolektive iz regiona, i dospeo do nekoliko stotina korisnika.

Kroz tribinski program se nastojalo pravovremeno odgovoriti na najaktuelnije političke teme u društvu, kroz propitivanje uzročnih faktora raznih pojavnih oblika nasilja. Tako smo u prethodnom periodu organizovali tribine o institucionalnom nasilju, nasilju u medijima, (ne) suočavanju sa zločinačkom prošlošću,

11 nasilju nad životinjama i prirodom, policijskoj brutalnosti i sistemskoj represiji. Noseće teme koje se obrađuju kroz program seminara alternativnih politika su ***demokratija i građansko samoorganizovanje*** kao odgovor na nasilje države i vlasti, ***feminizam*** kao odgovor na patrijarhat i rodno zasnovano nasilje i nepravdu, ***zelene politike i ekološki aktivizam*** kao odgovor na nasilje nad prirodom i životinjama, ***alternativna ekonomija i solidarnost*** kao odgovor na ekonomsko nasilje i nepravdu.

i ekspertizi, načinu njihovog tumačenja, rešavanja i izveštavanja o krizi. U ovome ne bi trebalo videti prosto oponiranje vlasti i državi, već širenje polja razumevanja situacije koja se tiče svih nas. Ovaj pristup proizilazi iz mišljenja da država svojim mehanizmima upravljanja nema kapaciteta da sama reši krizu, a zbog interesa koji se tiču obezbeđivanja uslova vladanja i potrebe da se iz pandemije po svaku cenu izade u predstavi pobednika.

Takođe je na proleće ove godine pokrenut podcast "Svakodnevno je političko" tokom vanrednog stanja kao alternativa za tribinski program u uslovima izolacije. Namera je bila da se kroz seriju razgovora sa angažovanim građanima, istaknu i obrazlože mnogostruki aspekti krize prouzrokovane pandemijom covid 19: pravne, političke, socijalne, ekonomske, ekološke, medijske i dr. Na taj način stvoren je prostor za afirmaciju alternativnih mišljenja i stavova koji najčešće ne korespondiraju ili su kritički nastrojeni prema državi, vlasti, institucijama

2

Civilno društvo bez civilnog društva

■ Ozren Lazić

Značaj postojanja civilnog društva u modernim državama je u činjenici da država i tržište ne mogu da odgovore na mnoge potrebe građana. Štaviše, država i tržište često rade na njihovu štetu, svodeći ih na glasače, korisnike usluga, konzumente, platioce poreza, slučaj odložen u ladicu ili statistički podatak, čime je ljudski život potisnut u jednom značajnom smislu. Život koji se proživljava iz dana u dan, od buđenja do počinka, u kom mnogi strahuju od socijalne i ekonomске neizvesnosti, u kom je neizvesnost postala realnost. Živimo neizvesno jer ne odlučujemo o vlastitim životima. Odluke se donose negde drugde, iza zatvorenih vrata. Živimo neizvesno jer se sami nosimo sa problemima, iako oni nisu samo naši i nismo za njih odgovorni i jer o nama odlučuju oni koji u nama vide samo probleme koje bi trebalo ugasiti, izbeći ili odložiti. Toliko dugo tako živimo da ni ne znamo šta bismo hteli. Čak i kada nas se pita, prvo na šta pomislimo je strah od slobode, jer pokornost zna da stavi hranu na sto i plati račune, a nekada ni ona nije dovoljna, već postajemo kao naši nalugodavci i poslodavci, bezobzirni i surovi. Naši privatni životi

reprodukuju svakodnevne odnose moći, vladanja i nejednakosti.

Nažalost, ovakav život je predugo opšte mesto da svako drugačije postupanje kojim se želi nešto promeniti, a da nije iz mesta države, zahteva ozbiljan rad vlasitite legitimacije. Ko još veruje da nam je sada potrebnije jako civilno društvo, a ne jaka država? Ko još veruje da je izvesnije da samoorganizovani idemo u susret problemima, nego da će doći vlada koja će "osloboditi" državu i uvesti red u društvo? Ko još veruje da bi trebalo sami sebe da predstavljamo, a ne da čekamo na predstavnike u parlamentu? Konačno, ko još veruje u demokratiju kao meru samoopredeljenja i samoodređenja?

Smatramo da postoji potreba da se govori o civilnom društvu mimo zvanične matrice koju nameće vlast kroz njegovo osporavanje, stigmatizaciju i marginalizaciju. Ovo nije samo tretman od strane sadašnje vlasti, ono je inherentno svakoj vlasti u Srbiji. Od "demokratizacije" Srbije radilo se suptilno na slabljenju civilnog društva i sužavanju građanskih

15 sloboda, da bi u poslednjih osam godina pod vlašću SNS-a ovaj proces kulminirao do stanja koje zovemo civilno društvo bez civilnog društva.

Civilno društvo shvatamo kao onaj deo društva koji čine građani slobodno udruženi u neformalna i formalna udruženja, mimo struktura vlasti i kontrole države, kako bi rešili neki problem i izdejstvovali promenu, čime bi njihov položaj bio izvesniji. Ključan momenat je u slobodnom udruživanju, jer samo tako građani grade sebe kao političke subjekte, a u zajedničkoj borbi potvrđuju sebe kao slobodne, jednakе i ravnopravne aktere društvene zbilje, što ne mogu ostvariti u unapred određenim ulogama i uslovima koja nameće država.

Zbog svega navedenog, udruživanje već predstavlja strukturalnu promenu, jer teško je ostati politički organizovan u sistemu sveprisutne političke represije. Svaki dalji uspeh na polju postizanja cilja udruženja dodatno ohrabruje, jer pokazuje da je moguće učiniti promenu mimo vlasti i reprezentativnosti - iz vlastite situacije, iskustva života i rada. Ako je

civilno društvo i nastalo kao rezultat demokratizacije društva, ono je neophodno sada kada se demokratija svela na puko "odlučivanje" kroz glasanje. Pitanjem o reprezentativnosti civilnog društva podmeće se politika koja nije svojstvena autentičnom građanskom udruživanju - politika predstavljanja. Ako bismo pretpostavili da je jedino partijsko udruživanje političko udruživanje onda bismo svakom političkom udruživanju prepostavili stremljenje ka vlasti. Upravo u tom smislu civilno društvo smatramo korektivom države i parlamentarne demokratije, jer je neophodno uključivanje građana u proces donošenja odluka mimo vladanja.

Smatramo da su partije udaljene od ljudi, kao i da se odluke često donose mimo potreba građana i sa mesta koja idu u korist vlasti i partikulatnih interesa, a protiv ljudi. Zato je jako civilno društvo neophodno za otvoreno društvo, jer ono omogućava razvoj autentičnih inicijativa i njihovih zahteva kojima komuniciraju sa vlašću, pri čemu se građani afirmišu kao akteri u kreiranju javnih politika. Ukratko - bez

razvijenog civilnog društva nema ni prave demokratije, već centralizovane moći odlučivanja i delovanja vlasti mimo potreba i kontrole građana.

Deluje daleko vreme kada su

organizacije civilnog društva tokom 90-ih predstavljale katalizatore promena. U tom vremenu rata i autoritarnog režima, država je tretirala civilno društvo kao neprijateljsko i anti-državno, budući da su se iz polja

16

Tribina "Civilno društvo bez civilnog društva" _28.11.2019_CK13

civilnog društva slale poruke apela za prekid rata, izgradnje mira i pravne države, nasuprot nacionalističkom, zločinačkom i kriminalnom vladajućem režimu. Imajući u vidu značajnu ulogu civilnog društva u svrgavanju Slobodana Miloševića, možemo reći da ono stiče nešto bolju reputaciju i tretman od 2000-ih, od kada se uspostavlja i normativni okvir njegovog delovanja koji prati evropske standarde. Period tranzicije pokazao se kao ključan za učestvovanje civilnog sektora u izgradnji demokratskog poretka, jer ubrzo nakon dolaska demokratske vlasti pokazalo se da je demokratizacija društva nemoguća bez slobodnih

institucija, a neoliberalne mere države i mutne privatizacije javnih preduzeća najavile su novi talas borbe za uspostavljanje normativnog okvira koji bi garantovao osnovna prava građana, kao i neophodno delovanje u pravcu promovisanja demokratije, vladavine prava i slobode medija. Od 2012. godine, tačnije od pobede Srpske napredne stranke na izborima, nastupa period koji dovodi do ozbiljnog narušavanja demokratije u državi, kao i do narušavanja rada civilnog društva.

Trenutno stanje pokušavamo da objasnimo sintagmom "Civilno društvo bez civilnog društva" koja upućuje

na krizu u kojoj na različite načine učestvuju vlast, opozicija, udruženja, ali i sami građani. Stanje u kom civilno društvo još samo figurira kao civilno, a zapravo je okupirano, odnosno vladino.

Apsolutna vlast SNS-a je omogućila usurpiranje svih nivoa vlasti (mesnih, lokalnih, pokrajinskih i republičkih), kao i blokadu rada javnih institucija (kroz partijsko zapošljavanje) i nezavisnih institucija i tela (kroz pritiske i strateško uskraćivanje osnovnih sredstava). Predatorstvo vlasti je depolitizovalo društvo, oduzimajući ljudima moć i stavljajući ih u potčinjen položaj, što možemo nazvati stanjem stalnog nasilja nad građanima. Zatvorenost i čutanje institucija prema građanskim inicijativama, otvorena stigmatizacija aktivističkih poduhvata kao opozicionih, i sistemsko ugrožavanje slobode udruživanja, dovelo je do neprijateljskog institucionalnog okruženja. Uporedo sa ovim, izostanak dijaloga među ključnim političkim akterima dovodi do pogubnog antagonizma između vlasti i opozicije, koji iscrpljuje političku energiju građana. Slobodno možemo reći da u ovom stanju bez dijaloga podjednako učestvuju i vlast i opozicija, kroz već besomučna prebacivanja afera i

optužbi za korupciju, zajedno radeći na desupstancijalizaciji demokratskog potencijala dijaloga i uspostavljanju nasilnog diskursa kao legitimnog načina političke borbe. U ovom procesu bivaju zloupotrebljene upravo marginaliozvane grupe, žrtve sistema i građanske inicijative kroz svojevrsnu aproprijaciju od strane i vlasti i opozicije, ubedivanjem javnosti da su oni ti koji staju na stranu ugroženih građana, i predstavljajući politiku građanskog udruživanja kao vlastitu partijsku politiku. Sa druge strane, opozicija spočitava nemoć civilnom društvu u doprinosu značajnim promenama zbog nepostojanja organizacione infrastrukture koju imaju partije zahvaljujući članstvu.

Osim otvorenog neprijateljstva prema civilnom društvu vlast pribegava i mnogo suptilnijim načinima usurpiranja kroz stvaranje vlastitog civilnog društva, uz pomoć tzv. GONGO i PONGO (fiktivne vladine i partijske nevladine organizacije) koje služe kao podrška radu vlade, građenju njenog imidža, ali i kao izvor finansiranja kroz zloupotrebu javnih sredstava. Kapilarno prisustvo vlasti u civilnom društvu možemo videti i u najznačajnijim projektima za grad Novi

19 Sad, poput Omladinske prestonice Europe, i Evropske prestonice kulture, koji se navodno grade u javno-civilnom partnerstvu, a zapravo predstavljaju paravan klijentelističkog poduhvata i izgradnje biznisa na temelju narativa o omladinskom i kulturnom razvoju grada. Ako je nekada EXIT slovio za simbol promene i antiestablišmenta, on sada predstavlja najznačajnijeg partnera vlasti na polju kulturnih industrija. Mnoge analize javnih konkursa već godinama pokazuju da sredstva namenjena za projekte idu direktno organizacijama bliskim vlasti. Ovo nije alarmantno samo zbog toga jer se pronestrojava javni novac, već i zato što se oduzima stub održivosti mnogim autentičnim organizacijama civilnog društva, čime se uskraćuje mogućnost za autentične projekte i intervencije u društvu. Ovo ne predstavlja samo konformizam određenih organizacija, već koruptivni mehanizam između civilnog i vladinog sektora, kao i skrivanje činjenice da se radi o usurpaciji civilnog društva.

Trend rasta broja registrovanih udruženja civilnog društva ne bi trebalo shvatati kao demokratizaciju društva, već kao apropijaciju vrednosti civilnog društva kroz stvaranje

GONGO-a i PONGO-a. Strašno je videti kako se nekadašnji ratni huškači okružuju stručnjacima i menadžerima iz civilnog sektora, koji sprovode projekte od nacionalnog značaja i kite se atributima progresivnosti, evropske i demokratičnosti. Jer, koja je razlika između vojne i kulturne industrije? Obe predstavljaju isključivo invazivne strategije, urušavaju oblasti kojima navodno služe (razvoju mira i kulture) dok samo pojedinci profitiraju. Mir i kulturni razvoj su relativne kategorije u kleptokratskim sistemima, jer u njima mir je moguć samo dok vlast ima mogućnost da nesmetano kolonizuje finansijske i ljudske resurse. Primer popularnosti pokreta Levijatan, koji se etablirao na polju zaštite životinja, a zapravo predstavlja organizaciju koja promoviše nasilje, rasizam i ksenofobiju, možda na najilustrativniji način oslikava stanje civilnog društva u Srbiji. Od civilnog društva koje se zalaže za demokratizaciju i otvoreno društvo, došli smo do civilnog društva koje se nudi vlasti kao policija i društva koje ne može ili ne želi više da pravi razliku između nasilja i konstruktivnosti, dok god neko radi "pravu stvar". Dakle, od javnih politika stigli smo do policije.

Ovo je možda i najviše zabrinjavajući trend koji nastaje kao direktna posledica usurpacije civilnog društva - dobровoljno učestvovanje u učvršćivanju vlasti i političko pasiviziranje društva. Nažalost, sve veći broj građanskih inicijativa koje su nastale kao reakcija na lokalne probleme teže partijskom organizovanju verujući da će učestvovanjem na izborima i eventualnim osvajanjem mandata u skupštini omogućiti uspostavljanje agendi koje sa polja civilnog društva ne mogu. Verujući da partijsko organizovanje podrazumeva pre svega izbornu, a ne aktivističku mobilizaciju, smatramo da partijski angažman, ma koliko bio aktivistički motivisan, ne predstavlja nadogradnju građanskog organizovanju, već njegov prekid, naročito u demokratsko rđavim političkim sistemima, poput našeg.

Kao rezultat svega navedenog, imamo oslabljeno i distorzirano civilno društvo, dezorientaciju u pogledu delovanja i narušene odnose poverenja između organizacija civilnog društva i građana, što predstavlja plodan teret za ekspanziju autoritarnog režima. A što je i možda najvažnije, nedostaje nam odgovor

na prethodno postavljeno pitanje: šta hoćemo? Odgovarajući na ovo pitanje samoodređujemo se kroz suočavanje sa problemom kroz perspektivu onoga što je ono što mi možemo da uradimo kada se bavimo problemom, a ne što bi država trebalo da uradi (jer država najviše radi o glavi svojih stanovnika i to uspeva da racionalizuje kroz promenu zakona, reforme, pravni imunitet i pritiske). To je postavljanje situacije u kojoj se samoorganizujemo i pokušavamo da upravljamo vlastitim životima, odbacujući uzuse nasilja kojim nas vlast potičinjava. Afirmisati sebe znači biti u relaciji sa onim što nas okružuje, bilo kao problem ili podsticaj. Analiza i kritika, znanje o uzrocima nejednakosti, nisu dovoljni za pokretanje stvari. Potrebna je aktualizacija problema kroz okupljanje, zajedničko promišljanje, donošenje odluka i sprovođenje akcija. Smatramo da organizacije civilnog društva sada imaju presudnu ulogu u izgradnji poverenja građana u to da je politika moguća mimo države i vlasti, i ohrabrenju na udruživanje i javno delovanje. A povoda za udruživanje ima na pretek.

3

Veselo nasilje

■ Ozren Lazić

Omladinske politike su mere i aktivnosti vlada, institucija i organizacija usmerene ka poboljšanju položaja mlađih. U skladu sa navedenim, Novi Sad je mogao da predstavlja školski primer definicije budući da je 2019. bio Omladinska prestonica Evrope čiji projekat je sprovodio Savez udruženja OPENS, koje su osnovale šest novosadskih nevladinih organizacija, a nosilac projekta je bio grad Novi Sad.

Izveštaj OPENS-a o realizaciji ovog projekta se u velikoj meri bazirao na znakovitim kvantitativnim rezultatima, o velikom broju organizacija, projekata i programa usmerenih na veliki broj mlađih. Što se strukturnih promena tiče, ističe se postojanje nekoliko instance omladinske politike: lokalni akcioni plan za mlađe, gradonačelnikov savet za mlađe, savet za mlađe pri skupštini grada, član gradskog veća za sport i omladinu, a najviše se ističe značaj postojanja Novosadskog omladinskog foruma, najvećeg saveza omladinskih udruženja i za mlađe (NOF) koji postoji od 2016. Značajan broj institucionalnih

instanci omladinske politike bi trebalo da ukaže na postojanje sistemskog bavljenja mlađima i njihovom inkluzijom u društvo, kao i postojanje javno-civilnog partnerstva u kom dolazi do političke sinergije vlade i civilnog sektora u pogledu na viziju razvoja omladinskih politika i zadovoljenje potreba mlađih. Upravo geslo OPENS-a "Otvorili smo vrata. Sad je red na tebe." treba da ukaže da je uspostavljena institucionalna osnova za sve mlađe koji žele da se aktivno uključe u društvo.

Idealizirana slika "otvorenih i sistemskih rešenih pitanja omladinske politike" ne odgovara realnosti koja pravi pukotine na fasadi šarenih boja i nasmejanih mlađih lica u propagandnim materijalima OPENS-a. Za potrebe ovog teksta će se istaknuti samo nekoliko činjenica koje govore u prilog marginalizaciji mlađih, političkoj podeljenosti među mlađima, i nasilju koje država sprovodi nad mlađima u Novom Sadu.

Tokom 2017. godine, u okviru projekta Omladinski kreativni polis

23 koji predstavlja okosnicu stečenih titula Novog Sada kao Omladinske evropske prestonice i Evropske prestonice kulture, počela je "rekonstrukcija" Kineske četvrti koja je do tada predstavljala oazu alternativne kulture. Mnogi mlađi koji su samoorganizovano sprovodili svoje programe u prostorima koji su sami osposobili za javnu delatnost nisu dobili odgovarajuću zamenu da nastave svoje delovanje, iako su bili istisnuti u ime stvaranja "Omladinskog kreativnog polisa". Takođe tokom 2019, brojni antirezimski protesti "1 od 5 miliona" su bili organizovani od strane studenata, i ukazali na političku podelu koja postoji među mlađima u Novom Sadu. U toku protesta došlo je do zahteva studenata da dobiju vreme na Radio televiziji Vojvodine kako bi izneli svoje zahteve, prilikom čega su predstavnici Studentskog parlamenta okarakterisali studente prosvednike, kao "politizovane" i kao "ne prave predstavnike studenata". Nadalje, 2019. su obeležili i brojne solidarne akcije mlađih aktivista Združene akcije "Krov nad glavom" koji su branili sugrađane od prinudnih

devođacija i na taj način se izlagali riziku od policijskog progona. Dvojica aktivista, Mihajlo Nikolić i Marko Đelević, kao i student Dejan Bagarić (član DS-a i aktivista 1 od 5 miliona) su bili pretučeni upravo u studentskom kampusu, a nalogodavci nikada nisu pronađeni. Ni Novosadski omladinski forum, ni OPENS nisu reagovali na počinjeno nasilje. Ovogodišnji julski protesti su pokazali policijsku brutalnost prema mlađima na način koji se nije video od 90-ih, a najpoznatiji primer upotrebe sile u Novom Sadu, je onaj iz 8.jula kada je policajac u civilu nasrnuo na dečaka na biciklu i šutirao ga dok je ležao na zemlji. Osim toga, mnogi mlađi su privedeni i maltretirani od strane policije, mada ne postoje zvanični podaci o tome. Najnoviji slučaj političkog nasilja nad mlađima je zabeležen u avgustu ove godine kada je politički aktivistu Demokratske mreže mlađih Milana Vujića pretukao stari poznanik vršnjak zbog političkog neistomišljenja. NOF i OPENS su se povodom julskih protesta oglasili pozivajući na smirivanje tenzija, i apelovali na učesnike protesta i

policiju da ne posežu za nasiljem i da se poštuju zakoni Republike Srbije. Refleksija o motivima mlađih za učestvovanjem u protestima, kao i osuda policijske brutalnosti je izostala u potpunosti.

Zašto je teško osuditi nasilje bez apstrahovanja? Zašto je teško za Novosadski omladinski forum i OPENS da jasno istaknu ko je počinilac a ko žrtva nasilja? U slučaju prebijanja aktivista "Krov nad glavom" NOF je čak tražio od MUP-a statistiku o prijavljenim slučajevima nasilja mlađih, ne bi li izvukao zaključak da ne postoji tendencija rasta nasilja mlađih, i nasilja nad mlađim? Svaki pokušaj racionalizacije činjenice da se na našim ulicama i u policijskim stanicama događa policijska brutalnost prema mlađima dovodi do skrivanja svih neprijavljenih slučajeva nasilja. U prilog manipulativnom karakteru ovakvog predstavljanja stanja stvari kada je u pitanju bezbednost mlađih govori do sada nerešen slučaj zataškivanja ubistva mlađog Milovana Ilića koji je 4.maja 2018. preminuo od posledica od

25 policijskog nasilja i nasilja na ulici u Novom Sadu. Ovo je samo jedan primer statističkog skrivanja nasilja nad mladima. Umesto da se bave zvaničnom državnom statistikom, zašto NOF i OPENS ne pozovu mlade Novog Sada da otvoreno treba pričaju o iskustvima nasilja koji su

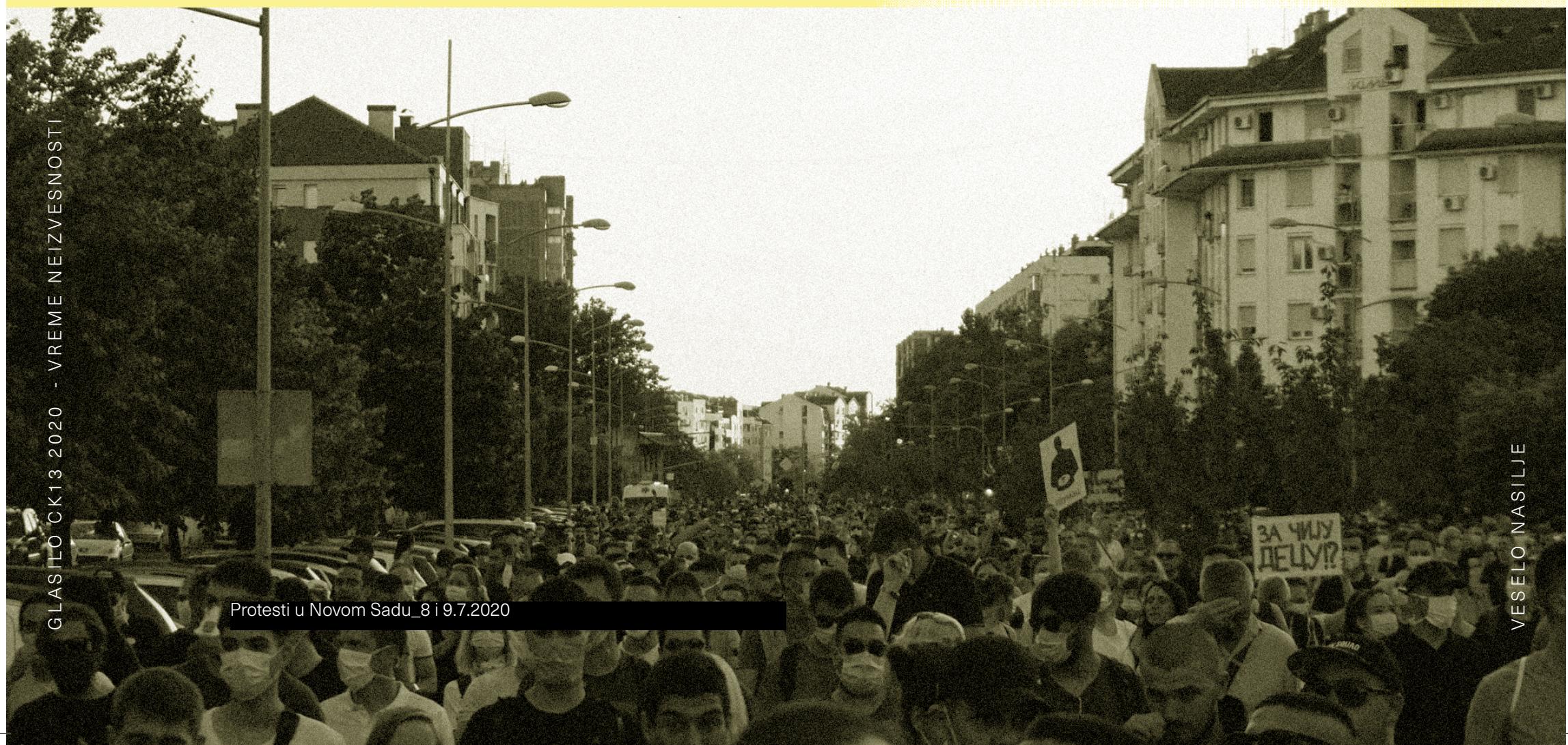
doživeli i razlozima za učestvovanje u protestima? Rezultati bi bili poražavajući ali bi bili i realna osnova za artikulisanje omladinskih politika.

Sa jedne strane, ključni činioci omladinskih politika ističu ranjivost mladih, i to kada ih predstavljaju kao potencijalne eksponente komercijalizma, karijerizma i mejnstim politike, sa druge strane, svaki vid delovanja mladih koje teži ka promeni života i kreiranju

alternativne bive sistemske potisnuto, dezavusiano i kao što smo videli - otvoreno napadnuto. Nasleđene diskriminatorene i hijerarhijske podele među mladima i nad mladima se svakodnevno ponavljaju, i svojevrsna je manipulacija mlade i njihov život predstavljati kao pune izbora, a

26

Protesti u Novom Sadu_8 i 9.7.2020

27 zapravo je na delu dezorientacija u kojoj nasilje često predstavlja odlučujući faktor u njihovom životnom gibanju. Međuvršnjačko nasilje, nasilje u porodici, nepoverenje u institucije, korumpirani politički sistem, rana mobilizacija u partijskom životu zarad obezbeđivanja egzistencije su odraz neprilika za mlade zbog čega svedočimo njihovom dugogodišnjem egzodusu. U prilog ovakvom stanju stvari govori i činjenica da od 650.000 ljudi koji su napustili Srbiju od 2000. većina su mlađi od 16 do 24. godine i da tri četvrtine mlađih i dalje žele da napusti Srbiju.

Zato mislimo da je bitno sa mlađima misliti i razgovarati o sledećim temama:

- 1)** o nedavnim slučajevima nasilja kao prepostavci za dalji rad na artikulaciji omladinskih politika u Novom Sadu;
- 2)** o njihovom shvatanju politike i odnosu prema institucijama;
- 3)** o razlozima zbog kojih hoće da napuste zemlju;

4) da li i na koji način sebe video kao deo društva;

5) uključutiti ih u stvaranje njihovih prostora, kako fizičkih tako i simboličkih.

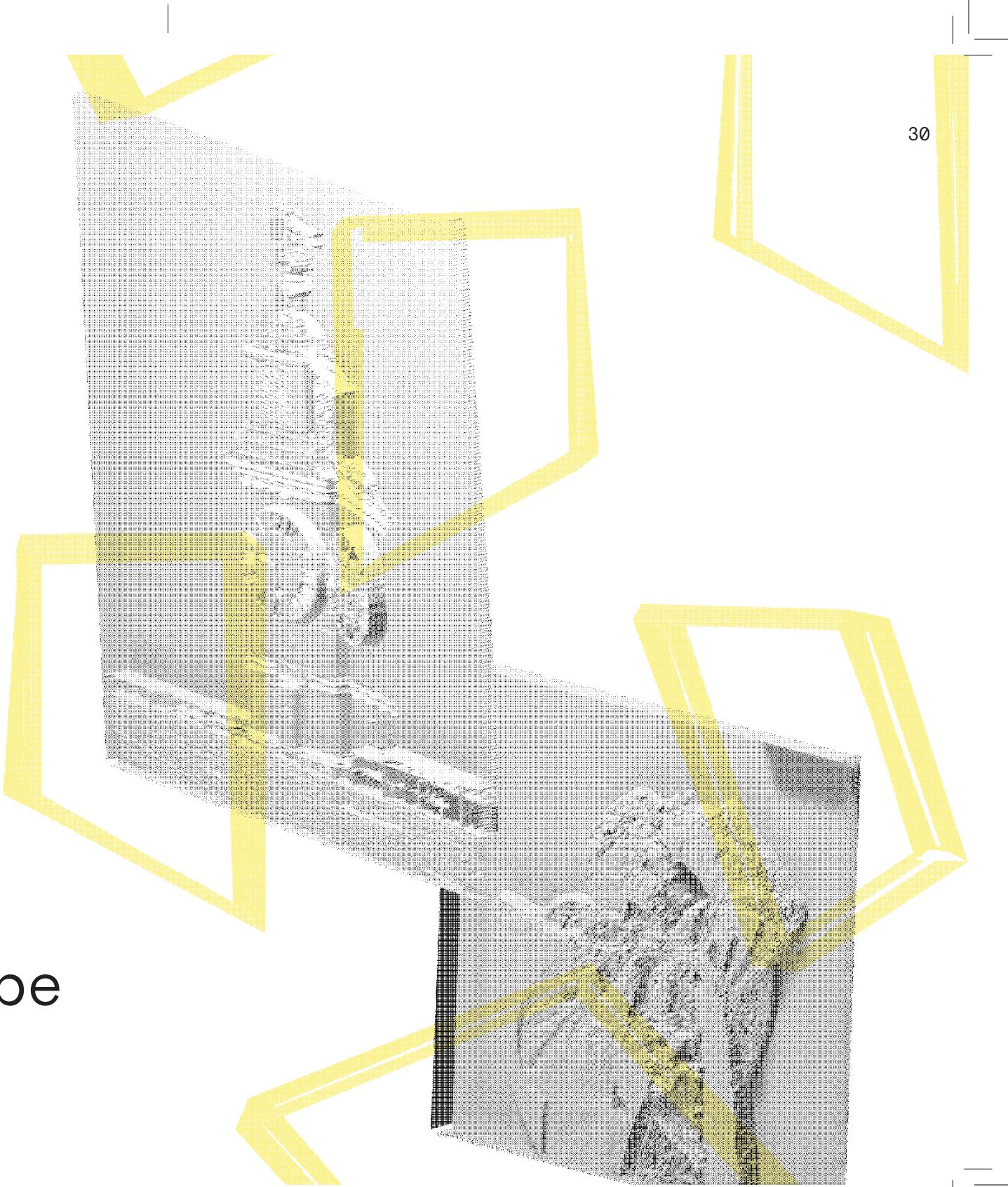
Od OPENS-a i NOFa-a ovo ne zahtevamo niti očekujemo, jer idu na ruku dominantnoj političkoj kulturi nasilja i straha bojeći je veselim bojama, i kao takvi predstavljaju instrument države u anesteziranju mlađih na sve veći porast nasilja.

4

Potemkinova omladinska prestonica Evrope

■ Dane Pribić

Od EXIT-a do OPENS-a i nazad

Krajem 2016. godine Grad Novi Sad poneo je prestižnu titulu Omladinske prestonice Evrope 2019. Novi Sad je ovu titulu dobio iz drugog pokušaja, a prethodne 2015. godine ušao je u finale izbora. Inače, ova titula se dodeljuje na period od godinu dana. U toku tog perioda našem gradu pružila se prilika da kroz višenamenske programe unapredi i prikaže svoj kulturni, društveni, politički i ekonomski život i programe razvoja za mlade.

Kandidaturu za pobedničku titulu zajednički su podneli Grad Novi Sad i Inicijativa OPENS2019, potonji savez udruženja OPENS, dok je prethodnu godinu Gradu Novom Sadu partner bila EXIT fondacija, koja je inicirala i vodila proces kandidature Novog Sada za Omladinsku prestonicu Evrope 2018. godine i dovela Novi Sad do finala, u kojem je ova titula izostala. Podršku EXIT-ovoj kandidaturi dali su i nacionalni savezi omladinskih udruženja: Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) i Nacionalna asocijacija praktičara omladinskog rada (NAPOR). Na ovom, praktično

prvom koraku, nastali su i prvi problemi. EXIT-ova inicijativa, osim što nije podrazumevala suštinsko konsultovanje i uključivanje etabliranih novosadskih omladinskih organizacija sa višegodišnjim iskustvom u radu sa mladima, posledirala je i kašnjenjem finansiranja redovnog rada desetina drugih omladinskih udruženja, koja su zbog preraspodele i prenamene sredstava za potrebe EXIT-ove kandidature bila prinuđena da svoje celokupne dvanaestomesečne godišnje programe sprovedu u jednom jedinom poslednjem mesecu u godini (decembar 2015) usled kašnjenja redovnog godišnjeg konkursa.

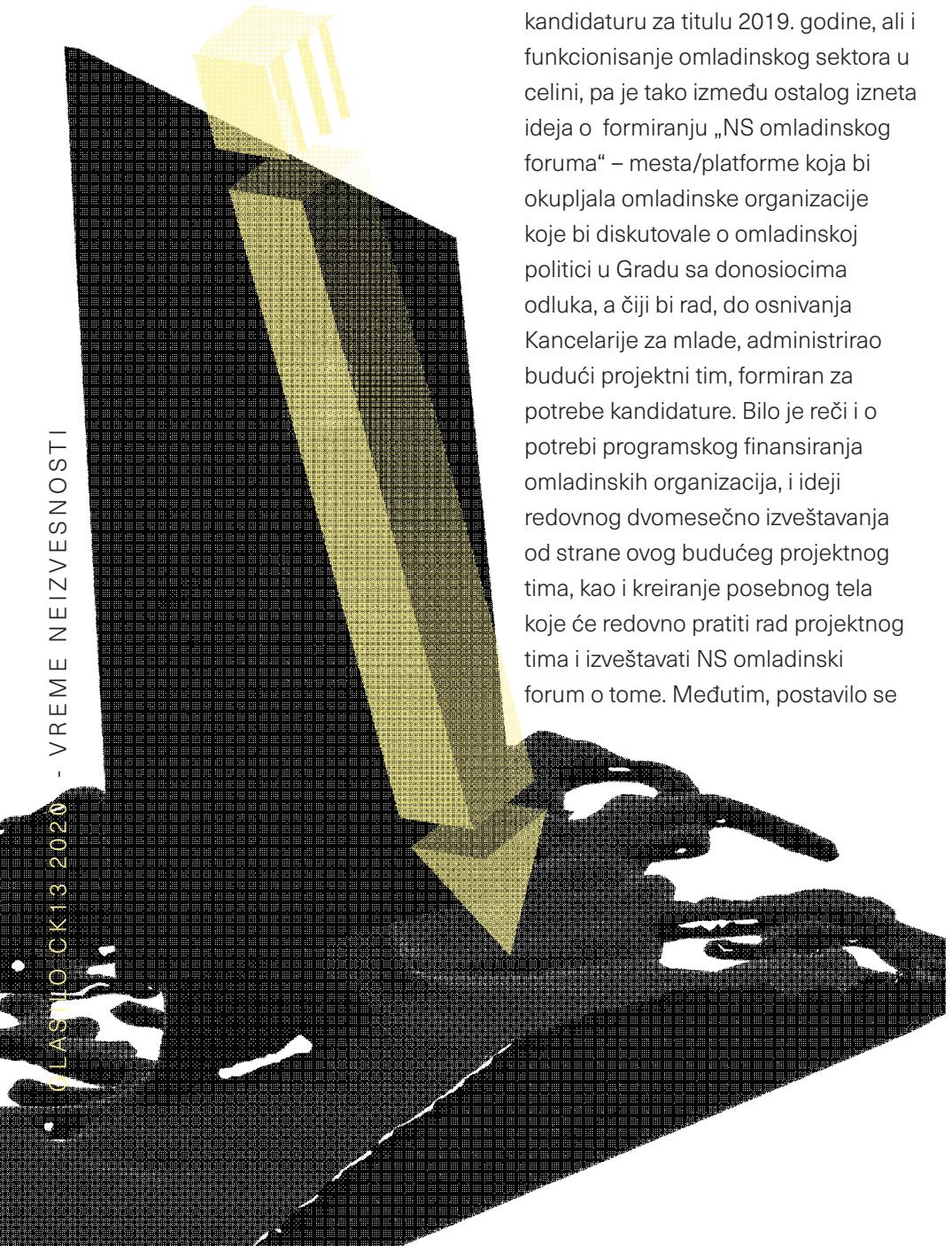
Postavlja se pitanje kako i na koji način su to KOMS i NAPOR, u skladu sa svojim proklamovanim misijama i ciljevima, zapravo štitili interes omladinskih organizacija i udruženja u Novom Sadu, dajući podršku inicijativi koja je upravo ove organizacije i udruženja dovela u težak i ponižavajući položaj. Samim tim što se sedište NAPOR-a nalazi upravo u Novom Sadu, a veliki deo članica KOMS-a takođe dolazi iz ovog grada,

za očekivati je bilo da su ova dva krovna saveza upoznata sa lokalnom omladinskom scenom i ponudom u Novom Sadu, njenim kapacitetima i dometima u radu sa mladima, ili je ipak bilo teže reći „ne“ tako moćnim igračima poput EXIT-a i Grada Novog Sada? Odgovor se naravno nametnuo sam po sebi, davanjem podrške EXIT-ovoj kandidaturi.

Brojne novosadske omladinske organizacije izrazile su svoje nezadovoljstvo ovim procesom i sa njihove strane inicirani su razgovori na temu kako da mlađi i njihova udruženja i organizacije zauzmu mesto i ulogu koja im prirodno i pripada, naročito kada je kandidovanje za jednu ovako prestižnu titulu u pitanju. Jedan takav sastanak, o kojem svedoči uredno kreiran zapisnik, na jednom mestu krajem 2015. godine konačno je okupio predstavnike značajnije aktivnijih omladinskih udruženja: HMM Novi Sad, Volonterski centar Vojvodine, Udrženje mladih za društveni aktivizam, Inženjeri zaštite životne sredine, Centar za omladinski rad, Novosadska biciklistička inicijativa, PREVENT, Kulturanova, BalkanIDEA Novi Sad, Omladina JAZAS-a Novi Sad, SUS, zatim predstavnike KOMS-a i NAPOR-a, kao i

predstavnika Grada. Prvi deo sastanka obilovalo je poprilično kritičnim tonovima po određenim temama i problemima koji su ih pratili, a tiču se procesa kandidovanja pod EXIT-ovom štafetom. Osim gorepomenutog kašnjenja finansiranja projekata lokalnih omladinskih organizacija, uzrokovanoj ad hoc i loše planiranom EXIT-ovom kandidaturom za omladinsku prestonicu Evrope i izostankom uključenosti gradskog omladinskog civilnog sektora u taj proces, i brojne druge teme su isplivale na površinu, i to:

- Transparentnost finansiranja aktuelne (EXIT-ove) kandidature
- Kvalitet aplikacije i pratećeg plana akcije
- Komuniciranje javnosti
- Zatvorenost projektnog tima za učešće zainteresovane javnosti
- Komunikacija u okviru samog omladinskog sektora
- Kapaciteti i resursi za ovu vrstu kandidature uz prateću analizu troškova i koristi
- Dalja uloga EXIT-a u narednoj kandidaturi

Drugi deo sastanka bio je posvećen definisanju budućih koraka za narednu kandidaturu za titulu 2019. godine, ali i funkcionisanje omladinskog sektora u celini, pa je tako između ostalog izneta ideja o formiranju „NS omladinskog foruma“ – mesta/platforme koja bi okupljala omladinske organizacije koje bi diskutovale o omladinskoj politici u Gradu sa donosiocima odluka, a čiji bi rad, do osnivanja Kancelarije za mlade, administrirao budući projektni tim, formiran za potrebe kandidature. Bilo je reči i o potrebi programskog finansiranja omladinskih organizacija, i ideji redovnog dvomesečno izveštavanja od strane ovog budućeg projektnog tima, kao i kreiranje posebnog tela koje će redovno pratiti rad projektnog tima i izveštavati NS omladinski forum o tome. Međutim, postavilo se

i pitanje pozivanja na odgovornosti nosilaca prethodne, neuspešne kandidature kada je transparentnost i participativnost procesa kandidature bila u pitanju, zatim pitanje potrebe da se sredstva dodeljuju isključivo konkursno, te smislenoj ulozi i odgovornosti nacionalnih saveza KOMS-a i NAPOR-a na lokalnom nivou, načinu izbora članova projektnog tima kandidature i budućim sastancima ove vrste, prvom narednom koliko već za nekoliko dana.

Do ovog narednog, dogovorenog sastanka, nikada nije došlo. Informacija o formiranju Inicijative OPENS2019, a kasnije i saveza udruženja OPENS (pun naziv: Omladinski savez udruženja "Novi Sad omladinska prestonica Evrope - OPENS") i njihovoј konačnoj odluci za pokretanjem procedure novog kandidovanja za titulu omladinske prestonice Evrope za 2019. godinu zatekla deo učesnika ovog sastanka, osim verovatno onih privilegovanih šest organizacija koje su postale formalnim delom ovog saveza, kao i onih koje su od ovog procesa odustale. Naime, svega šest organizacija, od preko 90 koliko je brojala Inicijativa OPENS2019, ispunjavale su postavljene kriterijume

za koje se u stručnoj omladinskoj javnosti govorilo da su kreirani po meri ovih šest organizacija. To je u praksi suštinski značilo da je kandidatura dobijena na krilima podrške preko 90 lokalnih omladinskih organizacija i udruženja, a da je potonje faktično upravljanje procesom i, naravno, sredstvima od nekoliko stotina miliona dinara pripalo sledećim (privilegovanim) članicama OPENS saveza: Savez studenata Univerziteta u Novom Sadu, Savez studenata Medicinskog fakulteta Novi Sad, Omladina Jazaza Novi Sad, Centar za omladinski rad, BalkanIDEA Novi Sad, Inženjeri zaštite životne sredine i Kulturanova. Umesto promene, dobijena je zamena – namesto protežiranog EXIT-a, „upražnjeno“ partnersko mesto kod Grada dobio je savez šest udruženja – OPENS, kojem u godinama koje su sledile nikakav problem i prepreka nije bilo da sarađuje upravo sa onima koji su inicijalnu kandidaturu otudili i prisvojili od mladih ovog grada i koji su do pre samo nekoliko meseci bili predmet njihovih žestokih kritika – EXIT fondacijom.

Obećanja i radovanja

Tri godine i 300 miliona dinara kasnije bilo bi uputno znati kako, na koji način i sa kakvim efektima su utrošena sredstva poreskih obveznika Grada Novog Sada, AP Vojvodine i Republike Srbije i u kojoj meri su postignuti ciljevi celokupnog programa Evropska prestonica mladih 2019 kojem je odobrena finansijska podrška iz budžetskih sredstava gorenavedenih organa, redom – Gradske uprave za sport i omladinu Novi Sad, Pokrajinskog Sekretarijata za sport i omladinu i Ministarstva omladine i sporta (procena kvaliteta, rezultata i uticaja programa po isteku ugovornog perioda; procena kvaliteta, rezultata i uticaja javnog konkursa analizirajući ocenu uspešnosti odobrenog programa; analiza podataka i izveštaj o proceni uspešnosti konkursnog ciklusa; izveštaj o proceni uspešnosti programa u odnosu na ciljeve predviđene konkursom i objavljanje na zvaničnoj internet stranici organa i na portalu e-Uprava; izveštaj o proceni uspešnosti realizovanog konkursa u odnosu na ciljeve predviđene

programskim budžetom za godinu u kojoj je program realizovan i objavljanje na zvaničnoj internet stranici organa i na portalu e-Uprava; procena uspešnosti programa dostavljanje i po zahtevu i drugim zainteresovanim stranama). Dobra praksa i propisi nalažu da se rezultati ove i ovakve evaluacije objavljuju na internet stranici nadležnih organa koji su u ovom slučaju pružili finansijsku podršku OPENS-u.

Potreban uslov da bi se evaluacija, odnosno ocenjivanje kvaliteta, rezultata i uticaja OPENS-ovog trogodišnjeg programa sprovedla u odnosu na postavljene ciljeve jeste javno dostupna aplikacija koja sadrži jasno definisane i merljive ciljeve, aktivnosti i pokazatelje. Takođe, uslov za uspešnu evaluaciju, odnosno ocenjivanje ovog programa jeste dostupnost izveštaja o svim sprovedenim aktivnostima. Analizirajući javno dostupna dokumenta na internet prezentaciji OPENS-a imali smo priliku da se upoznamo sa aplikacijom (prijavom) sa kojom je Grad Novi Sad 2016. godine u saradnji sa OPENS-om

istakao kandidaturu za omladinsku prestonicu Evrope. Sam objavljeni dokument broji 42 strane od ukupno 200 koliko je navedeno. Izveštaji o sprovedenim aktivnostima na nivou programa, osnovne informacije o finansijskim sredstvima (iznosima i pružaocima finansijskih sredstava) itd, na ovoj internet prezentaciji nisu našle svoje mesto, odnosno, ili nisu javno dostupne, ili ne postoje. Iz ovog razloga, tačnije odsustva bilo kakve transparentnosti u radu OPENS-a, u ovom momentu, i u ovom vremenskom okviru, praktično je nemoguće dati makar i jednu opštu, površnu ocenu o uspešnosti programa kojeg su poreski obveznici Novog Sada, Vojvodine i Srbije finansirali sa najmanje 300 miliona dinara.

Vrata blindirana za mlade

Trogodišnji program Omladinska prestonica Evrope 2019 sadržavao je sedam stubova, odnosno oblasti: 1) Slavljenje energije mladih ljudi; 2) Podsticanje inovacije i kreativnosti; 3) Promovisanje Evrope i evropske vrednosti; 4) Raznolikost ljudi i

raznolikost društva; 5) Povećavanje učešća mladih; 6) Jačanje omladinskih nevladinih organizacija; 7) Razvijanje inkluzivnih omladinskih politika. U tom kontekstu, u nastavku ćemo se baviti sa dva aspekta funkcionisanja OPENS-a, transparentnošću i uključivošću jer su sa naše strane prepoznate kao ponajviše manjkave, kako tokom ove analize, tako i praćenjem rada ovog saveza unazad tri godine, a konkretnе oblasti koje će biti predmet ove analize biće učešće mladih i inkluzivne omladinske politike.

Novosadski omladinski forum

Prema aplikaciji, a na osnovu potrebe šireg učešća mladih i njihove veće liderske uloge, formirao se Novosadski omladinski forum (NOF), platforma koja je okupljala 105 omladinskih organizacija, uključujući i neformalne grupe mladih, koja bi u tzv. komenadžmentu sa organima Grada zajednički donosila odluke i kao takva predstavljala novi mehanizam učešća mladih u doноšenju odluka na gradskom nivou. Aplikacijom je navedeno da je NOF izvršio

37 registraciju u formi saveza udruženja njenih članica i tako postalo „legalno administrativno telo i zvaničan komenadžment partner Gradu Novom Sadu“. Aplikacijom je takođe planirano da NOF jednom mesečno razmatra izveštaje projektnog tima i ocenjuje ga.

Kako su se ovi planovi predviđeni aplikacijom operacionalizovali u praksi? Reklo bi se u skoro nikakvoj meri. Broj organizacija NOF-a vrlo brzo se višestruko smanjio na svega nekoliko desetina. Naša procena je, obzirom da javno dostupan spisak članica sa kontaktima nije dostupan nigde, da se ovaj broj kreće na nivou od 20 do 30 omladinskih udruženja, koliko je u proseku i prisustvovalo sednicama ovog tela. NOF koji je brojao 105 članica do dana današnjeg nije izvršilo registraciju, niti je bilo kojim dokumentom institucionalizovan partnerski odnos sa Gradom Novim Sadom. Kao što smo već istakli, umesto NOF-a registrovao se savez omladinskih udruženja OPENS, koji čini svega šest privilegovanih članica, i koji je kao takav u potpunosti preuzeo upravljanjem svih aktivnosti planiranih aplikacijom, kao i pozamašnim budžetom. Izveštaji projektnog tima nikada za ove tri godine nisu

se našli ni na jednoj od 15 sednica NOF-a, što osim netransparentnosti u radu OPENS-a govori i u prilog i nepolaganju računa javnosti o svom radu. Sa druge strane, NOF kao takav prepoznat je kao referentno gradsko krovno telo mladih u aktuelnom lokalnom akcionom planu za mlade i na osnovu neformalnog dogovora delegira dva od pet članova konkursne komisije za ocenu omladinskih projekata i nekoliko članova Gradonačelnikovog saveta za mlade. Postojanje dokumenta odnosno Pravilnika o radu Novosadskog omladinskog foruma koji uređuje njegov rad predstavlja bi primer dobre prakse u omladinskoj politici da su se njegove odredbe poštovale u potpunosti. Najeklatantniji primeri nepoštovanja sopstvenog dokumenta koji u praksi daje okvir za rad foruma su sledeći:

Nesprovodenje sopstvenih, a na sednicama izglasanih odluka.

Centar za razvoj demokratskog društva Europolis 2019. godine je predložio, a tesnom većinom izglasana osuda fizičkog nasilja nad mladim aktivistima u Novom Sadu. Tadašnje predsedništvo ovo saopštenje medijima nikada nije poslalo. Razlozi

tome verovatno su ležali u visokoj politizovanosti ovog tela i želji da se ne zamera gradskim i stranačkim funkcionerima, s obzirom na to da su vinovnici napada bliski desničarskim organizacijama, bliskim vladajućoj stranci.

Netransparentan rad foruma.

Rad NOF-a generalno karakteriše apsolutno odsustvo javnosti u radu. Iako Pravilnikom predviđeno, javnost se ne informiše o radu ovog tela pozivanjem medija na sednice ili slanjem izveštaja. Na insistiranje Europolisa da se ova odredba poštuje i medijima omogući praćenje rada ovog tela, dobijen je negativan odgovor sa bizarnim obrazloženjem da se javnost o radu NOF-a već informiše putem medija – stranicu na društvenoj mreži Fejsbuk. Kako je, prema rečima predsedništva, društvena mreža Fejsbuk jedna vrsta medija, ova odredba je samim tim i ispunjena. Informacije o radu i sastavu ovog tela ne mogu se pronaći ni na internet prezentaciji OPENS-a, niti na internet prezentaciji Kancelarije za mlade i Gradske uprave za sport i omladinu, a o sopstvenom web sajtu da i ne govorimo, pa se postavlja pitanje svrshodnosti ovog tela. Situacija

izazvana pandemijom iskorišćena je da se ne sazove niti jedna sednica u 2020. godini, dok je na naše insistiranje da se sednice održavaju putem dostupnih i besplatnih online servisa, posle nekoliko meseci, nesuvislo odgovoreno da je to nekakav „organizacioni izazov“.

Iako je prema rečima Koordinatora Vukašina Grozdanovića NOF jedna od najvećih tekovina OPENS-ovog programa, stekao se utisak da je ovo telo samo sebi svrha i da predstavlja jednu vrstu zatvorene interesne grupe, koja zastupa svoje partikularne, umesto interesa mladih u celini. Fingirani i unapred dogovorenii izbori za članove predsedništva i članova komisija za odabir omladinskih projekata, nepolaganje računa o svom radu, kako OPENS-a tako i pomenutih članova komisije i Gradonačelnikovog saveta za mlade, neučestvovanje predstavnika nadležnih organa i institucija za pitanja mladih i drugih relevantnih subjekata u radu foruma, sporni rezultati svih redovnih godišnjih konkursa za finansiranje omladinskih organizacija (od kojih dobar deo nema nikakvog traga o svom radu i postojanju), ponajbolje oslikavaju dosadašnji rad, ulogu i svrhu Novosadskog omladinskog foruma.

Savet za mlađe bez mlađih

Za razmatranje pojedinih pitanja iz nadležnosti Skupštine, davanje mišljenja na predloge propisa i odluka koje donosi Skupština i obavljanje drugih poslova u skladu sa Statutom i Poslovnikom, Skupština Grada Novog Sada osniva savete i komisije kao stalna radna tela Skupštine. Članovi radnih tela biraju se na vreme na koje je izabrana Skupština, iz reda odbornika, a mogu biti birani i iz reda građana, s tim da većinu članova stalnog radnog tela čine odbornici. Radno telo ima predsednika, zamenika predsednika i određen broj članova. Ova zakonska mogućnost biranja članova radnih tela iz reda građana predstavljalo je potencijalni mehanizam učešća mlađih u radu nekih od 27 radnih tela koja su od neposrednog značaja za mlađe kao npr: budžet i finansije, životna sredina, obrazovanje, zdravlje, rodna ravnopravnost, sport i omladina. Učestvovanje mlađih u procesima donošenja odluka, na ovom nivou i u okviru ovog mehanizma, u potpunosti je izostalo. Predstavnici mlađih, odnosno Novosadskog omladinskog foruma, nisu našli svoje mesto niti

u jednom od ovih tela, pa čak ni u savetu za mlađe, odnosno savetu za sport i omladinu. Identična situacija je i kada su u pitanju povremena radna skupštinska tela, radne grupe, komisije i slično, gde je taj broj 0 (nula). Pompezno je najavljen formiranje Gradonačelnikovog saveta za mlađe, koji je trebalo da predstavlja novi mehanizam učešća mlađih u doноšenju odluka u savetodavnom telu pri Gradonačelniku. Članovi ovog tela dolazili su iz redova uprave, ali i iz Novosadskog omladinskog foruma. Međutim, svega jedna od tri predložene osobe predložene ispred Novosadskog omladinskog foruma suštinski je potpadala pod kategoriju mlađe osobe uzrasta do 30 godina, pa je samim tim ta mlađa osoba bila i jedina mlađa osoba u ovom Gradonačelnikovom telu. Prilično nelogično, zar ne? Bilo kako bilo, institucionalizacija jednog ovako visoko postavljenog tela takođe bi mogla da predstavlja primer dobre prakse u lokalnoj omladinskoj politici da je ovo telo uopšte ikada i profunkcionisalo. Slično NOF-u, informacije o radu i sastavu ovog tela,

delokrugu rada, pravima i obvezama, ne mogu se pronaći ni na internet prezentaciji OPENS-a, niti na internet prezentaciji Kancelarije za mlađe i Gradske uprave za sport i omladinu, te se i u ovom slučaju postavlja pitanje dosadašnjih postignuća i svršishodnosti i ovog tela.

i aktivnosti koje će se ostvarivati u narednom četvorogodišnjem periodu, sa okvirnom projekcijom troškova. Za svaki od specifičnih ciljeva utvrđene su aktivnosti, očekivani rezultati ostvarivanja predloženih aktivnosti i pokazatelji (kvantitativni i kvalitativni) na osnovu kojih će se pratiti njegovo sprovođenje i meriti postignuti rezultati.

Vrlo važni subjekti ovde jesu Kancelarija za mlađe i prateći Omladinski klub. Kancelarija za mlađe, kao deo gradske uprave za sport i omladinu, a koja se između ostalog najdirektnije bavi podrškom i praćenjem sprovodenja LAP-a uspostavljena je u okviru OPENS-ovog programa omladinske prestonice Evrope. Ovo se, uz Omladinski klub koji se nalazi na SPENS-u i sa svom svojim prostorno-tehničkim kapacitetima koji stoje na raspolaganju svim omladinskim udruženjima i organizacijama, smatra najvećom OPENS-ovom tekvinom, zajedno sa dvostruko većim budžetom namenjenom mlađima. Dokumenta ove vrste trebala bi da počivaju na određenim vrednostima poput odgovornosti, učešću građana i lokalne zajednice, efikasnosti i

Lokalni akcioni plan za mlađe – samo za odabранo društvo

Lokalni akcioni plan (LAP) nikako ne bi trebao da predstavlja spisak lepih želja, niti da bude doživljen kao magični štapić koji rešava sve probleme mlađih u našem gradu. LAP kao takav je zvaničan gradski dokument koji sadrži precizno utvrđene uloge, odgovornosti nosilaca realizacije, kao i institucionalne mehanizme koji bi trebalo da omogućuje postizanje željenih rezultata i ostvarivanje njegovih ciljeva, a koji se tiču unapređenja položaja mlađih. Zamislimo ga kao mapu puta koja ima utvrđene korake

efektivnosti, proaktivnosti, itd. Jedna od takvih vrednosti jeste i transparentnost izrade ovakvog jednog dokumenta, koju ocenujemo veoma niskom, naročito u pogledu finansiranja izrade.

Za potrebe izrade ovog dokumenta na javnom konkursu, koji ne samo što je objavljen na internet prezentaciji Kancelarije za mlade Grada Novog Sada, već su o njemu direktno obaveštene gotovo sve omladinske organizacije i udruženja u Novom Sadu, formirana je radna grupa za njegovu izradu koju su činili kako predstavnici Grada, tako i predstavnici mlađih. Čak 25 od 26 članova bili su predstavnici mlađih, što je bez sumnje dobar primer učešća mlađih u donošenju odluka i propisa na lokalnom nivou. Za predsednika radne grupe izabran je Ognjen Cvjetićanin, član Gradskog veća za sport i omladinu, dok je za zamenika izabran Vukašin Grozdanović, koordinator Omladinskog saveza udruženja „Novi Sad omladinska prestonica Evrope - OPENS“, koji je suštinski operativno vodio proces izrade. Iako je tako značajan broj predstavnika mlađih u ovom telu nagoveštavao nastavak dobre prakse i u samom njegovom radu, između ostalog i u pogledu

transparentnosti i participacije, to se nažalost nije ostvarilo. Naime, rad tela nije bio uređen bilo kakvim dokumentom, kao npr. Poslovnikom o radu, a odluke su se pod izgovorom potrebe za efikasnošću donosile u proizvoljno određenom i ni na kakvom dokumentu ili odluci utemeljenoj, uskom krugu ljudi koji su činili koordinatori tematskih grupa (bezbednost, zdravlje, itd). Informacija o radu ove grupe, u smislu objavljenih zapisnika i izveštaja sa održanih sednica, nema objavljenih na internet prezentaciji Kancelarije za mlade. Sama radna grupa u celini održala je svega dva protokolarna zasedanja.

Još manje transparentan je bio konkurs za finansiranje izrade ovog dokumenta, o kome nije bilo više reči osim šture informacije postavljene na internet prezentaciji Kancelarije za mlade. Neverovatno zvuči podatak da radna grupa za izradu LAP za mlade nije razmatrala ovako važan finansijski aspekt ovog dokumenta. Za razliku od poziva za učešće u radu radne grupe, o ovom konkursu na taj način nisu bile obaveštene omladinske organizacije i udruženja, niti od strane uprave, niti od strane radne grupe, niti od strane Novosadskog omladinskog foruma

koji je prema svom Pravilniku o radu imao obavezu da uoči konkursa sazove sednicu. Pretposlednjeg dana decembra 2018. godine Evropskom omladinskom centru Vojvodine, kao jedinoj prijavljenoj organizaciji, dodeljeno je 2.5 miliona dinara za ove potrebe. Iako je Europolis u više navrata zahtevao da u skladu sa dobrom praksom i Pravilnikom o radu NOF-a, Evropski omladinski centar Vojvodine na nekom od zasedanja foruma makar informiše članice o načinu utroška sredstava, to je sa njihove strane redovno odbijano. Inače, ova ista organizacija nekoliko godina unazad dobija pozamašna sredstva od oko 700 hiljada dinara na redovnim godišnjim konkursima za sprovođenje LAP-a, između ostalog i na osnovu zvanične preporuke OPENS-a i zvanične preporuke pokrajinske ustanove za prekvalifikovanje radnika.

nau
ju

5

Policijska (pot)kultura i zarobljene institucije

■ Vladica Ilić Beogradski centar za ljudska prava

Kad se u današnjem govoru pomene termin „policijska (pot)kultura“, on neretko ima negativan predznak i to iz dva razloga: prvo, usled toga što se pod tim terminom na umu često imaju nezakoniti i neprofesionalni ustaljeni obrasci ponašanja jednog broja policijskih službenika^[1] (primanje mita zbog učinjenih lakših saobraćajnih prekršaja, zloupotreba službenog položaja u cilju rešavanja privatnih problema, primenjivanje neosnovane sile nad uhapšenima i slično); i drugo, što insistiranje na konceptu “policijske (pot)kulture” za posledicu može imati jednu vrstu etikete profesije kao one koja obiluje članovima problematičnih modela ponašanja.

Uz pomoć društvenih mreža i malobrojnih televizijskih ekipa, nekoliko besprizornih scena policijskog nasilja nad građanima koji su učestvovali na julskim okupljanjima u Beogradu i Novom Sadu obišle su Evropu i svet. Policijski službenici koji su bez ikakvog povoda palicama u glavu udarali ljude koji su sedeli na klupi, službenici koji su u nizu jedan za drugim šutirali i udarali čoveka koji je ležao na trotoaru na Terazijama,

službenici koji su u Novom Sadu oborili dečaka sa bicikla i naneli mu potom udarac nogom u glavu i službenik koji je udario palicom 16-godišnjeg dečaka, preko kojeg je skočila majka kako bi ga zaštitila od daljih udaraca,^[2] samo su neki od primera. Reakcija direktora policije u kojoj kaže da je policija tokom protesta reagovala „krajne uzdržano“^[3] i saopštenje Zaštitnika građana, kojim je relativizovano nasilje policije nad demonstrantima^[4], po svoj prilici nisu mnogo iznenadili srpsko građanstvo.

Protesti su „ugašeni“ nakon nekoliko dana surovih obračuna nasilnih demonstranata i policije (u njima su najčešće „deblji kraj“ izvlačili nedužni ljudi koji su se nalazili u blizini), a u javnosti se o odgovornosti za julsko policijsko nasilje danas – samo tri meseca kasnije – može čuti na dve televizije i nekoliko novina i portala. Niko od policajaca nije suspendovan, niti otpušten, a postupci praktično nisu ni pokrenuti.

Nakon okončanja julskih protesta ostalo je pitanje koja je to „crvena

45 linija“ koja bi građane „digla na noge“ da se organizovano i javno usprotive i pošalju poruku nadležnim da ne pristaju na policiju koja se prema njima ophodi kao grupa nasilnika. Da li bi se šira reakcija ljudi u Srbiji na rasprostranjeno^[5] policijsko nasilje iznadrila tek u slučaju da je neko od demonstranata bio nesrećno usmrćen usled prekomerne policijske sile, kao što se to ove godine zabilo u Americi, gde su se nakon smrti Džordža Flojda mnogobrojni Amerikanci okupljali i izražavali nezadovoljstvo radom policije?

Opštepoznato je da je policijsko nasilje povezano sa društvenom klimom i odnosom institucija i društva prema ostalim vidovima nasilja (verbalnom i fizičkom nasilju u partnerskim i porodičnim odnosima, verbalnom i fizičkom nasilju građana nad Romima, LGBTI osobama i sl, verbalnom i fizičkom nasilju prema političkim oponentima i kritičarima, verbalnom i fizičkom nasilju koje se javno emituje u televizijskim rijaliti programima itd). Međutim, bez sumnje je da je masovno „zaražavanje“ službenih lica policije virusom nasilja vrlo

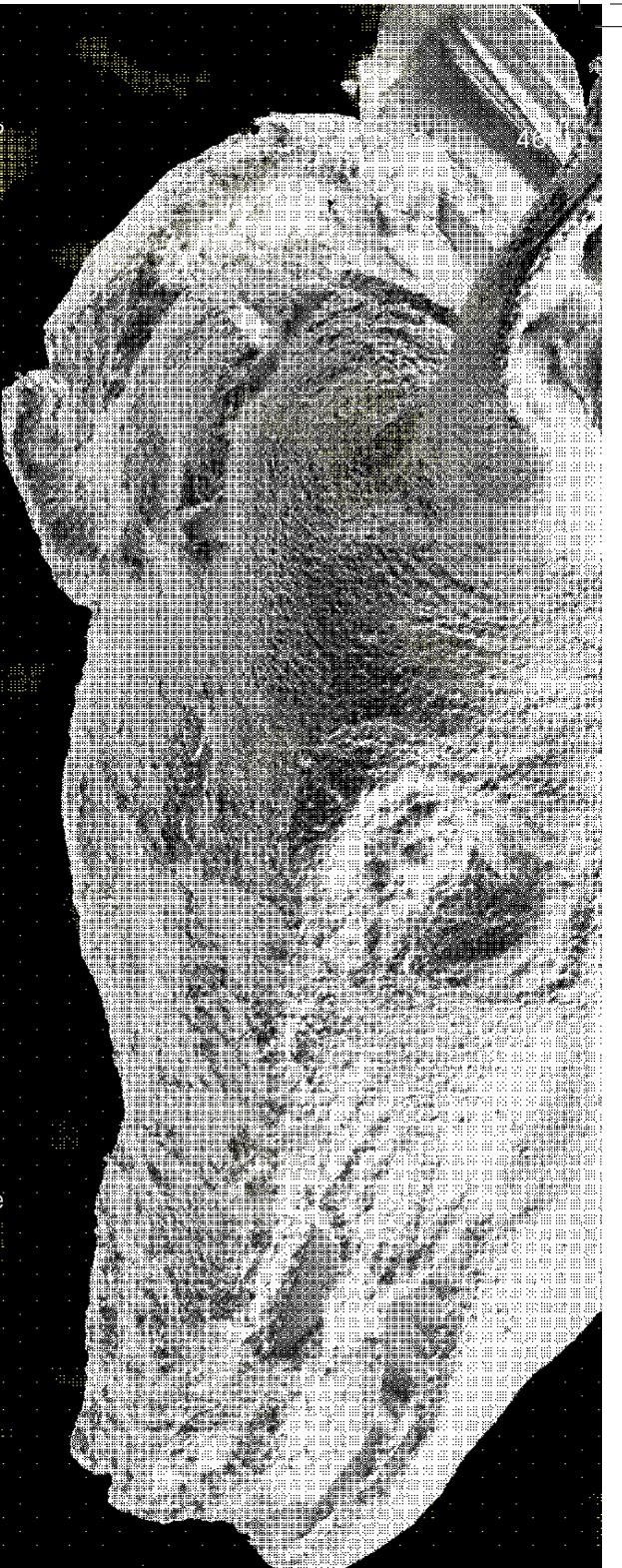
opasan stadijum ove bolesti društva. Ako bismo pokušali da nađemo paralelu sa aktuelnom pandemijom koronavirusa, ono se može smatrati jednako opasnim po društvo koliko i masovno inficiranje lekara koji rade na kovid-odeljenjima istim tim virusom. To je situacija u kojoj nasilje široko praktikuju - odnosno virus imaju - upravo oni koji su dužni da ga kontrolišu i suzbijaju.

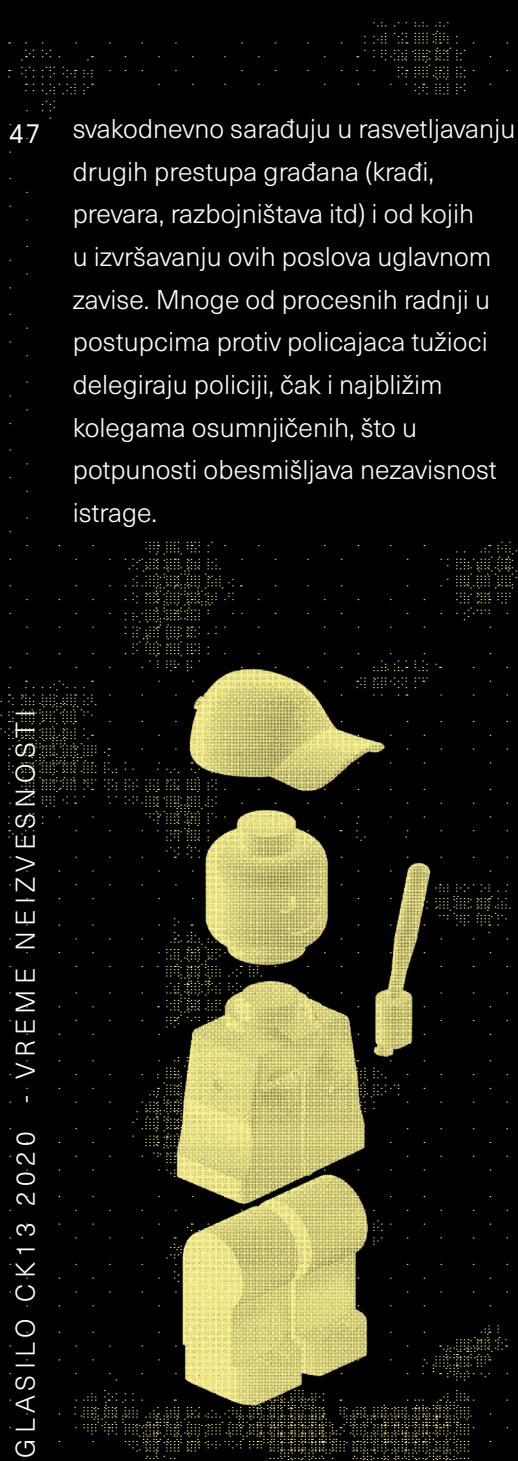
Radi suzbijanja širenja i smanjivanja posledica infekcije koronavirusom propisane su različite mere i preporuke: preventivno fizičko distanciranje, pojačano održavanje higijene, jačanje imuniteta, izolacija i medikamentozna terapija za inficirane, vakcinisanje (koje se iščekuje) itd. Najveći broj građana se pridržava svih mera zaštite, pošto imaju lični interes da oni i njihovi bližnji ostanu (živi i) zdravi, kao što i država sa svoje strane ima izrazit interes da zaštitи stanovništvo od masovnog oboljevanja i posledičnog opterećenja zdravstvenog i finansijskog sistema. Ali, zašto se na isti način ne pridržavamo mera protiv „virusa“ (policijskog) nasilja? Drugim rečima,

kome u tom lancu nije (dovoljno) stalo?

Ako zanemarimo samog vinovnika - policijskog službenika, postavlja se na prvom mestu pitanje etičke, ali i pravne odgovornosti onih službenika koji prisustvuju ili imaju informacije o činjenicama koje jasno upućuju na to da je njihov kolega prekršio zakon i povredio prava nekog građanina. Autoru ovog teksta je poznato da je u domaćoj javnotužilačkoj i sudskoj praksi u poslednjih 10 godina bilo do tri slučaja u kojima su službenici svedočili protiv osumnjičenih kolega koji su se ogrešili o zakon i fizički zlostavliali građane. Lojalnost prema kolegama i kolektivu smatra se – ne samo među policijom – važnjom za najveći broj zaposlenih od lojalnosti prema profesiji, što za posledicu ima transformaciju profesionalnih odnosa u lične – koji su potom plodno tlo za korupciju.

Javni tužioci, koji su po zakonu obavezni da gone policijske službenike zbog torture i zlostavljanja građana, u velikom broju slučajeva ovaj posao rade neažurno, netemeljno i gledajući „kroz prste“ policijskim službenicima sa kojima „na lokaluu“

47 svakodnevno sarađuju u rasvetljavanju drugih prestupa građana (krađi, prevara, razbojništava itd) i od kojih u izvršavanju ovih poslova uglavnom zavise. Mnoge od procesnih radnji u postupcima protiv policajaca tužiocu delegiraju policiji, čak i najbližim kolegama osumnjičenih, što u potpunosti obesmišljava nezavisnost istrage.

U jednom slučaju policijskog zlostavljanja, od sredine aprila ove godine, zabeleženom video-snimkom na kojem se vidi kako policijski službenik udara šamare građaninu koji je prekršio tzv. policijski čas, uz postavljanje pitanja: „Kako se zoveš?“, javni tužilac je odbacio krivičnu prijavu, tvrdeći da nema krivičnog dela ovog službenika, iz razloga što je žrtva u svojoj drugoj (izmenjenoj) izjavi kazala da se nije osećala mučeno ni zlostavljano. Tužilac je pritom poklonio poverenje tvrdnji osumnjičenog službenika da se rukom „štитio od pljuvanja“.^[6] Najveći broj krivičnih prijava protiv policijskih službenika biva odbačen (do 80%), a razlozi za to u praksi su i zastarelost gonjenja ili sporazum javnog tužioca i osumnjičenog službenika da plaćanjem iznosa u humanitarne svrhe izbegne vodenje krivičnog postupka. U malobrojnim sudskim postupcima, najveći broj službenika osuđenih za torturu i zlostavljanje bude kažnen uslovnom kaznom, a sasvim mali broj njih kaznama zatvora ispod šest meseci – što im omogućava da ostanu na radu u policiji, pošto se tortura i zlostavljanje ne smatraju krivičnim delima koja službenike automatski cine nedostojnim za rad. Stopi

nekažnjivosti policijskih službenika u Srbiji za zlostavljanje bitno doprinosi i odnos koji vladajuće političke elite imaju prema policiji, kao instrumentu sopstvene zaštite i velikom komadu biračkog tela kome se ne bi trebalo suprotstavljati. Oslabljene institucije u režimima poput našeg i te kako vode računa o političkim porukama koje im stižu s vrha.

Na kraju ovog kruga, urušavanje institucija vodi obeshrabrvanju građana da se suprotstave neprofesionalnom ponašanju pojedinaca iz policije, ali i onima koji de facto imaju njenu/njihovu zaštitu. Slabi mehanizmi kontrole i neosnaženi građani ostavljaju prostor za jačanje policijske vlasti koja se time, kao i

svaka druga vlast, kvari. Teško mi je da poverujem da to ima bilo kakve veze sa naročitom (pot)kulaturom ponašanja službenika policije. Nasilje je imantentno ljudskom društvu i ono se, baš kao i COVID-19, nekontrolisano širi ako se sistematski ne suzbija, posebno u hijerarhijski ustrojenim odnosima (vid. Milgramov eksperiment i Stanfordov zatvorski eksperiment). Da li je trenutno stanje u Srbiji toliko zabrinjavajuće da je većini “običnih ljudi” isplativije da zaleči rane od udaraca pendrekom nego da vode duge i nepravične postupke protiv policajaca, traže njihovu odgovornost i zaštitu tog dostojanstva, i pritom sebe i svoju porodicu izlože odmazdi težoj od tih nekoliko pendreka? Šta je početak problema?

[1] Svi termini kojima se u tekstu označavaju profesije, odnosno zanimanja i zvanja, izraženi u gramatičkom muškom rodu, odnose se na sva lica bez obzira na njihov pol i rod.

[2] Videti: <https://www.youtube.com/watch?v=QaJ3R5k0Bus>, <https://www.youtube.com/watch?v=2i60ixGw-8g>, https://www.youtube.com/watch?v=BC4_PZ5Tv4Q.

[3] Dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/457933/Hronika/Policija-reagovala-krajnje-uzdrzano-privedene-23-osobe>.

[4] Dostupno na: <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05/6693-p-lici-ni-ris-il-pr-rnu-silu-p-din-cni-sluc-vi-bic-ispi-ni>.

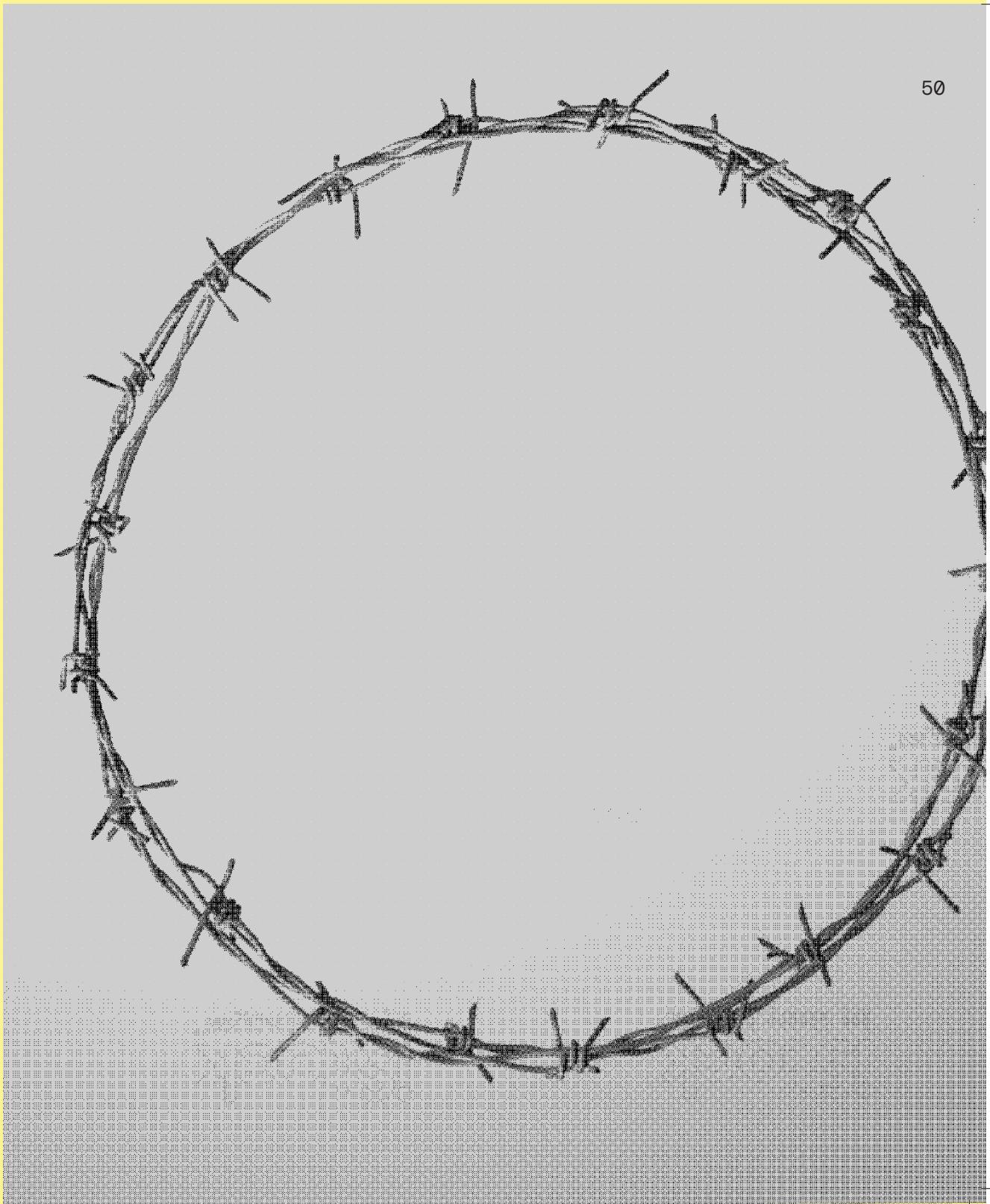
[5] U izveštaju Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja Saveta Evrope (CPT) o poseti obavljenoj 2017. godine stoji da organi Republike Srbije moraju da prihvate činjenicu da je neadekvatno postupanje policijskih službenika prisutno, da to nije delo nekoliko službenika koji su „zastranili“, već prihvaćena praksa u sadašnjoj policijskoj kulturi, posebno među kriminalističkim inspektorima. Izveštaj je dostupan na: <https://www.coe.int/en/web/cpt-serbia>. Slično stanje je utvrdio i Specijalni izvestilac UN za torturu (SRT) kada je krajem 2017. godine posetio Srbiju. Izveštaj je dostupan na: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/59/Add.1.

[6] Videti više na: <http://www.bgcentar.org.rs/prvo-osnovno-javno-tuzilastvo-u-beogradu-odbacio-krivicnu-prijavu-protiv-policijskog-službenika-koji-je-udarao-gradanina-na-sedistu-službenog-automobila-za-vreme-vanrednog-stanja/>.

6

Utisci iz Šida

■ *Laura*

51 U martu ove godine mi je u posetu došao drug iz Amerike. On putuje i bavi se aktivizmom po Evropi već neko vreme, pa smo se tako i upoznali na kraju prošle godine, kad ga je put naneo u Novi Sad. Nakon toga, otišao je da volontira u Veliku Kladušu, gde se bavio aktivizmom vezanim za migrante u okviru jedne međunarodne organizacije, aktivne na više mesta na Balkanu, a koja sprovodi akcije dobavljanja materijalne pomoći ljudima na terenu (hrana, odeća, lekovi, vreće za spavanje i sl), kao i javnim zagovaranjem, sprovodeći monitoring nasilja na granicama i vršeći pritisak na EU i pojedinačne zemlje da se to nasilje kazni.

Kad smo se moj drug i ja ponovo videli u martu, on je bio na putu za Šid, gde takođe postoji jedna ispostava ove organizacije. Tamo je koncentrisan veliki broj migranata (oko 2000 ljudi, raspoređenih u tri različita prihvatna centra, sa još nekoliko stotina koji žive van njih) i samim tim je i potreba za ovakvim vidom aktivizma тамо

dosta velika. Time se u Šidu, nažalost, bave uglavnom ljudi koji dolaze ovde sa zapada da volontiraju, dok solidarnost tamošnjeg stanovništva, kad postoji, uglavnom ne prevazilazi sporadične akte dobrote pojedinaca. Organizovano političko delovanje lokalnog stanovništa po ovom pitanju se najčešće svodi na fizičke napade fašista na migrante, kao i na volontere koji sa njima rade¹.

Plan mog druga je originalno bio da se vidi sa mnom na kratko, i da dalje produži do Šida, dok sam ja planirala nakon njegovog odlaska put za Sloveniju. Međutim, u tom trenutku se događa nešto što нико од нас nije mogao predvideti - u Srbiju stiže pandemija COVID-19. Svi volonteri u Šidu su bili primorani da se vrate u svoje matične države, a kuća koju su aktivisti koristili ostaje prazna. Moj drug je posledično bio sprečen da nastavi sa svojim planovima, te je proveo narednih nekoliko meseci trajanja vanrednog stanja zaglavljen u Novom Sadu.

¹ Organizacija "Omladina Šida" 1. novembra je organizovala antimigrantski protest sa kojeg su upućeni zahtevi opštinskoj i republičkoj vlasti da se smanji broj migranata, vratи Vojska Srbije, te da se organizacije koje brinu o migrantima hitno proteraju sa teritorije opštine. Par dana kasnije, predsednik opštine Šid je podržao ovaj protest i glavne zahteve sa njega.

osobe kineske nacionalnosti) bio tretiran kao automatski zarazan. Čak sam i ja doživela u par navrata takva iskustva, kad bih se tokom vanrednog stanja šetala sa mojim prijateljem po gradu – čim bi ljudi čuli da pričamo engleski, stavljali bi maske i prelazili na drugu stranu ulice.

Kada se vanredno stanje završilo, i međugradski prevoz opet bio uspostavljen, moj drug je uspostavio kontakt sa administracijom organizacije, kako bi video da li može da dođe do Šida i nastavi sa volontiranjem. Pošto ja u Novom Sadu tada nisam imala obaveza, jer je korona kriza u suštini i dalje trajala, a želela sam da pomognem koliko god mogu, odlučila sam da odem zajedno sa njim. Zatekli smo kuću, koju su aktivisti koristili, praktično napuštenom – ljudi su ostavili za sobom svoje lične stvari: knjige, hranu, higijenu, odeću... Poruke zapepljene svuda po zidovima - pravila, brojevi telefona, šale - ukazivale su na život koji je ranije postojao u toj kući, a kojeg sada više nije bilo. Donekle smo se osećali kao da smo zatekli ruševine iz kojih pokušavamo nešto opet da izgradimo.

53 Počeli smo vrlo skromno, trudeći se da obnovimo kontakte koji su ranije postojali sa migrantima i prijateljski nastrojenim lokalcima, kako bismo videli šta možemo uraditi. Vojska se do kraja vanrednog stanja povukla, a određeni broj ljudi je ponovo krenuo da napušta kampove i da se vraća "životu u džungli" (kako oni to zovu). Polako smo počeli opet da radimo svakodnevne distribucije hrane, odeće i drugih potrepština – doduše, na skali mnogo manjoj od aktivističke operacije kakva je bila pre korone. Ubrzo nakon našeg dolaska, priključio nam se još jedan pređašnji aktivista koji je takođe ostao zaglavljen u Srbiji tokom vanrednog stanja. Radili smo ok i bili smo optimistični za budućnost naše male operacije.

Međutim, jedna stvar koja je ubrzo donekle skresala naš optimizam, pred kraj naše prve nedelje boravka, bila je kada su izašle vesti da se vojska Srbije, ipak, vraća u Šid "na zahtev lokalne populacije koja traži od države da ih zaštitи". Nama, koji smo bili tamo, ta odluka je delovala potpuno absurdno, jer nije bilo nikakvih incidenata koji bi bili povod za ovako nešto. Većini građana samog Šida je takođe ta odluka bila skroz nerazumljiva, jer niko

od njih nije to tražio, niti je osećao naročitu potrebu za tim. Meni, kao i brojnim analistima koji su o ovome pisali, bilo je vrlo očigledno da je to imalo više veze sa makijavelističkim predizbornim igram na vladajuće partije, nego sa bilo čime drugim. Po meni je to predstavljalo medijski spektakl, kako bi se SNS pokazao kao 'čvrst' prema migrantima i odvukao rasističke glasače širom Srbije od opozicionih opcija, poput Dveri ili DJB, koje su pokušavale da svoju platformu izgrade na strahu i ksenofobiji. Međutim, bez obzira što je dovođenje vojske da čuva kampove i "lovi migrante po džungli" bila čisto simbolička predstava za oči javnosti, taj potez je svejedno imao posledice po realne živote ljudi.

Već prvog dana dolaska vojske, 18 ljudi je prisilno vraćeno u kampove. Pokušaji da se napuste kampovi bili su znatno otežani – država je jedno vreme razmatrala i naručivanje žilet žice koja bi bila postavljena oko kampova, ali se ta ideja ispostavila kao previše skupa i nepopularna u očima javnosti. Bilo je mnogo više straha i opreza nego ranije, i među nama i među migrantima u džungli.

55 Dan nakon dolaska vojske, moj drug je čak primio jednu vrlo preteču glasovnu poruku na srpskohrvatskom, sa telefona jednog od migranata s kojim smo bili u kontaktu. U poruci je bilo implicirano da su taj čovek i njegovi drugovi ubijeni i da smo mi sledeći – srećom, kasnije smo saznali da je on samo izgubio telefon i da im se ništa nije desilo, ali jesmo proveli narednih nekoliko dana u neizvesnosti oko toga šta se dogodilo i šta bi moglo i nas snaći. Do kraja nismo uspeli da razrešimo ko je poslao tu poruku i zašto, da li je neko od meštana Šida, ili možda vojnik, policajac, štagod - ne znamo.

Naravno, ni u kom trenutku nam nije palo na pamet da odemo u policiju sa ovim, s obzirom da je policija u Šidu u potpunosti okrenuta protiv migranata i volontera; kao što se dalo videti kad je nekoliko meseci pre korone par volontera bilo verbalno i fizički napadnuto od strane grupe fašista tokom jedne distribucije, a kada su volonteri to prijavili policiji, oni su bili ti koji su kažnjeni i zabranjen im je dalji ostanak u Srbiji.

Oko Šida, kao i u svim drugim mestima gde su migranti smešteni, postoji

određena percepcija da ljudi tamo žive u nekakvoj situaciji nalik na svet "Pobesnelog Maksa", gde lokalci navodno bivaju konstantno napadani od strane migranata, pogotovo žene koje navodno perpetualno strahuju od silovanja i pljačkanja – a jedino što to može da dovede pod kontrolu je čvrsta ruka policije i vojske (ili još gore, civilnih paravojski i parapolicija). Situacija je, međutim, u stvarnosti daleko kompleksnija. Iz mog iskustva, veći deo Šidana je vrlo neutralan, ili čak ima određene simpatije prema migrantima - međutim, postoji i popriličan broj onih koji, što iz čistog nacional-šovinizma, što pod uticajem raznoraznih glasina i uglavnom izmišljenih ili preuveličanih priča, ima odbojan stav prema njima. Za te ljude je samo prisustvo osoba drugačije nacionalnosti potencijalna pretnja, a svaki kontakt sa migrantima je za njih traumatično iskustvo. Što se stvarnih zločina samih migranata tiče, to su gotovo isključivo upadanje u napuštene vikendice, sitne krađe i međusobne svađe/tuče, što su uglavnom posledice života u vrlo očajnim uslovima. Koliko je meni poznato, u Šidu do sada nije zabeležen nijedan incident nasilnog napada migranta na bilo koga od

meštana. Zvanične policijske statistike otkrivaju da je 2018. na teritoriji čitave Republike Srbije podneta 101 krivična prijava za dela počinjena od strane migranata – od 92.874 sveukupno prijavljenih krivičnih dela. Ljudi u Srbiji, statistički gledano, imaju daleko više čega da se plaše od svojih sugrađana nego od migranata.

Međutim, nasilje i bezakonje je itekako prisutno u Šidu – za same migrante. Većina ljudi trenutno smeštenih тамо потиче iz Afganistana, zemlje koja je u nekoj vrsti ratnog stanja, gotovo neprekidno, prethodnih četrdeset godina. Većina njih je već prešla hiljade kilometara i skupo su platili da bi došli ovde gde su. Skoro svi su barem godinu dana već zaglavljeni na Balkanu, ako ne i duže – provodeći svoj život u prihvratnim centrima, napuštenim zgradama, i generalno u potpuno nesigurnim i neizvesnim uslovima. Većina ima barem manje zdravstvene probleme, a zdravstvena nega u kampovima nije dostupna svima i daleko je od adekvatne (kad postoji, uglavnom se svodi na osnovnu zdravstvenu negu, bez dostupnih tretmana za ozbiljnije zdravstvene probleme). Kampovi su pretrpani i često nedovoljno opskrbljeni. Zbog

toga se jedan deo migranta odlučuje da pokuša da preživi van njih, u nadi da će moći da pređe granicu sa Hrvatskom i pobegne od svoje trenutne sudbine ka nekom boljem životu. Tamo ih čeka nasilje granične policije – prebijanja, ponižavanja, krađa i spaljivanje svih ličnih stvari (dokumenata, šatora, vreća za spavanje, pa čak i odeće i obuće).

Uopšte nije retko da policija vraća ljudi u Srbiju gole i bose. Doduše, što se mene tiče, svako hapšenje i vraćanje ljudi, koliko god "mirno" bilo sprovedeno, predstavlja svojevrsno nasilje, jer ograničavanje slobode kretanja i pristupa resursima, kakav predstavlja globalni sistem granica i nejednakosti, jeste sam po sebi jedan nasilan i neligitiman sistem, ali mislim da bi i oni koji se sa time ne slažu morali priznati nehumanost ovakvog tretmana na granicama.

Situacija je, sve u svemu, očajna. Svakodnevno sam slušala nebrojeno mnogo užasavajućih priča migranata kojima je takav život postao normalan. Mi smo popunjivali rupu koju bi inače trebalo da ispunjava država (ili, još bolje, organizovano i solidarno čitava zajednica), pokušavajući koliko

57 možemo da pomognemo ljudima da opstanu, i makar delom ostvare svoje elementarne slobode i ljudska prava. Nakon mojih par nedelja volontiranja morala sam se vratiti u Novi Sad, jer su me napisletku ipak sustigle obaveze. Međutim, moj anganžman nije prestao tim povratkom, nastavila sam biti u kontaktu sa mojim prijateljem, koji je ostao u Šidu tokom narednih meseci. Pomagala sam im i odavde svakodnevno u njihovoj komunikaciji sa lokalnom zajednicom u Šidu, a uspela sam čak i da organizujem par puta doniranje stvari iz Novog Sada. Jedan takav događaj je bio upravo u Crnoj kući, par meseci nakon što sam se vratila. U okviru Otvorene kuhinje CK13 organizovali smo događaj gde smo skupljali donacije (novac, odeću, sredstva za higijenu i sl), družili se sa ljudima i informisali ih o trenutnoj situaciji. To je po meni bio velik uspeh, jer su i ljudi iz Novog Sada mogli da dođu u kontakt sa temom o kojoj možda ne znaju puno, a i volonteri su mogli da se upoznaju sa jednom totalno drugom stranom Srbije. Ljudi koji inače dolaze na mesec-dva da volontiraju, i skoro svo to vreme provedu u Šidu, retko stignu da se upoznaju sa Srbijom.

Ubrzo nakon tog događaja sam ponovo imala prilike da odvojam malo vremena i opet odem u Šid, zajedno sa još jednom drugaricom koja je izrazila želju da mi se priključi, a koju sam u međuvremenu upoznala na seminaru o migracijama u Crnoj kući. Situacija koju smo zatekle bila je dosta drugačija u odnosu na prvi put kad sam bila – u kući je bilo znatno više volontera, ali i znatno više posla. Mreže kontakata sa ljudima kojima je potrebna pomoć su bile obnovljivane, neke nove razvijane, a i kako smo se udaljavali od izbora, tako je i prisustvo vojnika u gradu opadalo, pa je više ljudi imalo priliku da se odluči da živi van kampova – što je sve značilo više posla i manjak kapaciteta. Skladišta sa odećom i hranom, koja su bila prepuna kada sam prvi put došla, sada su bila skoro prazna i trebalo ih je stalno dopunjavati. Nas dve smo ostale tamo oko dve nedelje koje su bile ispunjene radom, ali i druženjem i upoznavanjem sa drugim volonterima i sa ljudima u pokretu.

Iako je naše delovanje generalno bilo relativno kratko, i deo jedne priče koja je daleko veća od nas i

verovatno bi se desila i bez nas, meni je naše prisustvo tamo bilo veoma značajno, i za mene lično, ali i za samu organizaciju. Postoji često vrlo velik jaz između volontera sa zapada i ovdašnje (aktivističke) zajednice, koji mislim da bi bilo ključno prevazići. 'Domaćih' organizacija koje se bave aktivizmom vezanim za migracije generalno ima malo, a i to malo što postoji je gotovo sve koncentrisano u Beogradu. Sa druge strane, volonterska udruženja koja dolaze sa zapada i bave se ovim pitanjem na Balkanu obično imaju vrlo malo, ili nimalo, dodira sa ljudima iz lokalnih aktivističkih krugova. Takođe, oni ne traže volontere među lokalnom populacijom (ta ideja, izgleda, kao da im uopšte nije ni pala na pamet). To često dovodi do problema kada organizacija ne može adekvatno da komunicira sa okolinom (u Šidu skoro nikao od meštana koje sam upoznala nije govorio engleski), ali i još bitnije, kada ne može da tu okolinu razume. Često (mada ne uvek) ljudi koji dolaze nikada pre nisu ni čuli za Srbiju (ili susedne zemlje), a kamoli da mogu adekvatno da razumeju istoriju i

kontekste islamofobije, nacionalizma, korupcije, autoritarizma, EU nameta, organizovanog kriminala, koji se u Srbiji ukrštaju kad su u pitanju migracije, i samim tim ne mogu da predvide probleme sa kojima se mogu suočiti.

Zbog svega toga je jako bitno graditi te mostove – između međunarodnih i lokalnih udruženja, građana i volontera, građana i migranata. Ovo su stvari koje se dešavaju u našem dvorištu, i to su sve ljudi koji sa nama žive u istoj državi, ma koliko to "privremeno" bilo. Problemi s kojima se migranti suočavaju su povezani sa problemima sa kojima se mi kao "građani" suočavamo – neadekvatan ili nikakav krov nad glavom, siromaštvo, policijsko nasilje, neadekvatno ili nikakvo zdravstvo... I pravedno društvo neće biti izgrađeno ukoliko ti problemi ne budu rešeni za sve.

7

Nevidljiva strana ulice

■ Frančeska Fornari

Seminar o beskućništvu_5 i 6.11.2020_CK3

Početkom septembra, u Omladinskom centru CK13 organizovan je seminar alternativnih politika "Beskućništvo u tranziciji".

Tokom dvodnevnog seminara koji je vodila sociološkinja Milena Timotijević, grupa od 15 učesnica/ka imala je priliku da se upozna sa konceptualnim okvirom razumevanja beskućništva i da nauči o osnovama stambenih, socijalnih i preventivnih politika vezanih za beskućništvo u Srbiji. Такође, jedan od fokusa seminara bila su postojeća i potencijalna rešenja za smanjenje i prevenciju beskućništva, sa akcentom na ulogu organizacija civilnog društva. Seminar je polaznicima pružio prostor da o ovom kompleksnom pitanju razgovaraju, razmenjuju iskustva i mišljenja, kao i da zajedno rade na izradi preporuka za građanski i institucionalni odgovor na položaj osoba bez krova nad glavom. Oblici modernog beskućništva u Srbiji su usko vezani za političke, ekonomске, socijalne i društvene promene koje su se desile kao posledica raspada SFRJ, kada državna briga o socijalnoj zaštiti i stambenom zbrinjavanju biva zamenjena novim

modelom socijalne zaštite. Od brojnih izazova postkonfliktnog društva do trenutne ekonomske i zdravstvene krize izazvane epidemijom COVID-19, zajednički imenilac u nedostatku održivih i dostojanstvenih rešenja prava na stanovanje je manjak sistemskih i ad hoc odgovora na potrebe najugroženijih. Dok u mnogim evropskim zemljama postoje politike otvorene i namerne kriminalizacije beskućništva, čiji su najčešći primeri kažnjavanje i/ili proterivanje osoba koje spavaju, borave ili prose na javnim mestima, kao i onih koji im pomažu, u Srbiji se, iz perspektive institucija, nevidljivost tih osoba manifestuje čak i u nedostatku ovakvih diskriminatornih mera: iako podaci govore drugačije, beskućnici/ce gotovo kao da ne postoje.

Inicijativa za socijalna i ekonomska prava A11 izvestila je o tome da su u Srbiji, za vreme vanrednog stanja, pojedini beskućnici/ce dobijali prekršajne kazne zato što su u vreme zabrane kretanja bili na ulici. Ova paradoskalna pojava je još jedan u nizu simptoma države koja nije sposobna da se posveti

63 najugroženijim i najmarginalizovanim članovima/icama društva, ni u okolnostima epidemije i vanrednog stanja. Iako ne postoji podatak o broju beskućnika/ca koji ne poseduju ličnu kartu, što je bio uslov za primanje jednokratne predizborne pomoći od sto evra, nije teško zamisliti scenario u kom pomenuta pomoć nije stizala do onih kojima je bila najpotrebnija, koji se, u periodu u kojem je važnost lične higijene i kolektivne odgovornosti naglašena, nalaze na ulici, bez skloništa i bez pristupa vodi, kupatilu i sredstvima za higijenu. Za one koji su na ulici, zabrana kretanja i "socijalno distanciranje" - mere društvene i biološke odgovornosti - postale su iskustvo potiskivanja na još udaljenije marge društva.

Ove mere koje su nasilno pojačale nevidljivost beskućnika istovremeno su otezale i sam terenski rad nevladinih organizacija, kolektiva i pojedinki/aca kojima je postalo sve izazovnije da se sa beskućnicama/cima susreću. U mnogim evropskim gradovima (spisku se skoro pridružio italijanski Trst) je zabranama i kaznama onemogućeno onima koji pružaju nematerijalnu i

materijalnu pomoć osobama bez krova nad glavnom da do njih stignu i sprovedu distribuciju hrane i drugih potrepština, i da pruže pravnu ili psihosocijalnu podršku.
Pored stranih primera koji nas upozoravaju sa kakvom potencijalnom, i ne tako dalekom, budućnošću se možemo sresti, na isto ukazuju i primeri politika koje se kod nas već sprovode, koje direktno štete osobama koje žive na ulici i osobama bez odgovarajućeg doma.

U Novom Sadu, 2019. godine, javno komunalno preduzeće „Čistoća“ je angažovalo privatnu firmu na poslovima fizičkog obezbeđivanja komunalnih kontejnera. Ova mera je bila usmerena na sprečavanje neformalnih sakupljača sekundarnih sirovina (inače ekonomski najranjivijih članova/ica društva, među kojima je veliki broj osoba romske nacionalne manjine i osoba bez krova nad glavom ili adekvatnog doma) da sakupljaju reciklabilni otpad, čime je ovim osobama još više otežano da sebi i svojim porodicama obezbede egzistenciju. Ovaj primer ukazuje na višestrukost društvene

diskriminacije, kada se faktori etničke pripadnosti, siromaštva, otežanog pristupa obrazovanju i redovnom tržištu rada, udružuju u jedinstven društveni mehanizam diskriminacije, marginalizacije, obespravljenja i povređivanja dostojanstva određenih grupa ljudi.

Takođe, praksa investitorskog urbanizma je uveliko normalizovana - da se zarad izgradnje stambenih projekata (primer Beograda na vodi) sprovodi rušenje nekih od lokacija na kojima su beskućnici ili osobe bez adekvatnog doma boravili, proterujući ljudе dalje od interesnih lokacija u još veću nevidljivost i nesigurnost. Slično, već najmanje četiri godine postoji učestala praksa proterivanja "nepoželjnijih" privremenih beskućnica/ka - migranata, prvenstveno sa Bliskog Istoka - sa beogradskih i drugih parkova i javnih površina, plakatima na arapskom i persijskom jeziku, pa i samim intervencijama policije i samoorganizovanih "narodnih patrola". Iako gorepomenute prakse, dopunjene mnogim drugim, barem trenutno nisu deo jasno definisanog

sistema namerne kriminalizacije beskućništva, ipak je trenutna slika dovoljna da bi se govorilo o postojanju klime netolerancije i nedostatka razumevanja problema i aktivnog pristupa njegovom rešavanju.

Ova klima netolerancije i praksa nečinjenja deo su nastojanja vlasti da učini nevidljivim samo postojanje osoba koje nose različite nepoželjne elemente identiteta, korisnika/ca psihoatiktivnih supstanci, seksualnih radnika/ka, mladih bez roditelja i porodice, roma/kinja, osoba koje izlaze iz pritvora, migranata/kinja, a u cilju simuliranja društva sigurnosti, blagostanja i ravnopravnosti.

Nepostojanje volje i strategije borbe protiv beskućništva se skriva svesnom borbom protiv beskućnika.

Iza te simulacije se krije istina da u društvu u kojem živimo - koje karakteriše nestabilnost radnih odnosa, opšta ekomska nesigurnost i nejednakost, manjak brige o pojedincu i o njegovom/njenom fizičkom i mentalnom zdravlju, ugroženost socijalne pravde - svakome se može desiti da ostane bez krova nad glavnom. Ova činjenica, koja bi mogla da bude pokretač jednog

65 drugačijeg pogleda na ljudе čije je pravo na adekvatno stanovanje narušeno, često se zanemaruje radi održavanja zablude o sistemu koji nas štiti od neželjenog dejstva istog. Naspram i nasuprot države i njenih institucija koje sprovode politiku borbe protiv beskućnika, borba protiv beskućništva pripada još svesti i naporima civilnog sektora i pojedinaca/ki u njemu. Razumevanje, prevencija i pristup problematici beskućništva započinje svešću o kompleksnosti društvene isključenosti koju beskućništvo otelotvorava: isključenost iz tržišta rada, iz građanskog statusa, iz zajednice i odnosa reciprociteta u istoj. Ova poslednja dimenzija je naročito važna ukoliko problematiku beskućništva sagledavamo i na nju pokušavamo odgovoriti iz perspektive sopstvene zajednice, grada, komšiluka, kao aktivisti/kinje, pojednici/ke angažovani u njoj. Ovo podrazumeva, pre svega, iniciranje i održavanje kontakata sa ljudima koji su gurnuti na marginu, kreiranje prostora i prilika za zajedničko učešće u društvenom, kulturnom i političkom životu, ali pre svega zahteva svesnu borbu protiv

sopstvenih i kolektivnih predrasuda koje vode do toliko zastupljene diskriminacije.

Jedna od najjačih predrasuda je da je beskućništvo daleko od nas; toliko dalje, koliko su dalje od nas potisnuti ljudi bez krova nad glavom. Dekonstrukcija ove predrasude i sistema diskriminacije koji podržava, počinje prelaskom na nevidljivu stranu ulice u kojoj živimo. U pitanju je par koraka. Beskućništvo nam je bliže nego što to izgleda. I beskućnici su nam bliži nego što verujemo. Koliko nam realnost nečije ekstremne društvene patnje postane bliska, makar na taj način da je za početak samo vidimo i da joj svedočimo, toliko i zajedničku borbu protiv nje možemo učiniti realnijom.

8

Kuhinja solidarnosti Novi Sad – protiv stigmatizacije siromaštva

■ *Intervju priredio Ozren Lazić*

Pandemija COVID-19 iznela je na videlo veliku socijalnu raslojenost našeg društva i nemar države prema onima koji ne mogu da obezbede minimalne uslove za život poput smeštaja, hrane, vode i osnovnih higijesnskih uslova, a što je sve neophodno za adekvatnu zaštitu, zbog čega se može reći da postoji hijerarhija u nivou ranjnosti i rizika od oboljevanja od virusa, a time i da nisu svi životi jednakovražni u borbi protiv pandemije. U tu grupu spadaju životi siromašnih, beskućnika, stanovnika neformalnih naselja, starih bez pomoći, migranata i drugih.

Po istraživanjima Inicijative za ljudska prava A11, Srbija je jedina zemlja u regionu koja tokom pandemije nije donela nijednu mjeru kojom bi intervenisala u neizvesnu situaciju najugroženijeg dela stanovništva. Tek zahvaljujući radu organizacija civilnog društva i samoorganizovanih inicijativa koje su izveštavale sa terena i pomagale ugrožene, javnost je imala prilike da se upozna sa nedaćama ljudi sa ekonomskih i socijalnih margini. Ovim se otvara pitanje na koji način se može intervenisati u polje biološke

neizvesnosti koja dodatno produbljuje ekonomsku i socijalnu krizu. Na koji način se može dekonstruisati zvanična statistika zaraženih i umrlih i dati joj ljudsko obliće?

Važnost poduhvata organizovanja pomoći za ugrožene svakako najviše utiče na one kojima je pomoć potrebna, ali i podstiče druge inicijative na organizovanje pomoći za ugrožene u lokalnoj zajednici. U vremenu nepredvidivog razvoja pandemije, naročito je neophodno misliti o održivim akcijama uzajamne pomoći kojim bi se obezbedilo pravo svih ugroženih na dostojanstven život.

U maju ove godine počela je sa radom Kuhinja solidarnosti NS na inicijativu aktivista i aktivistkinja, okupljenih oko Omladinskog centra CK13 i Združene akcije Krov nad Glavom iz Novog Sada. Sa Danilom Šainovićem, Sladanom Ljubičić i Aleksandrom Stojecikim razgovarali smo o počecima rada Kuhinje solidarnosti i motivima za pokretanje ove inicijative.

Kako je nastala Kuhinja solidarnosti i iz kojih motiva?

Danilo:

Pokretanje inicijative je inspirisano sličnom inicijativom Solidarne kuhinje u Beogradu, za vreme vanrednog stanja. Ovo me je nagnalo da pomislim kako i mi to možemo lako da pokrenemo, imamo kuhinju, Krov nad glavom u Novom Sadu i mene kao inicijalnog kuvara. Što se tiče dubljih težnji, ciljeva, sve se svodi na to da se napravi mali pomak, jer prava adresa za rešavanje problema beskućništva je na drugoj adresi, mi tu nemamo pristup. To je posledica vladajuće ideologije i njoj inherentne nejednakosti. Posmatram to kao da smo u zgradu koja će se srušiti, ali hajde da popravimo dugme na liftu, kako bismo mogli sa prvog da odemo na drugi sprat. Pripremamo vegansku hrancu, u skladu sa politikom Crne kuće. To su kuvana, topla jela, namirnice su uvek sveže, pazi se na hranljivost kako bi se obezbedili kvalitetni obroci.

Sladana:

Kuhinja solidarnosti je nastala za vreme vanrednog stanja, tako što je Crna kuća pozvala Krov nad glavom kako bi smo zajedno dodatno pomogli onima koji su u vreme policijskog časa ostali sami. S obzirom da se Krov nad glavom tokom vanrednog stanja više usmerio na pomoć na terenu ljudima i porodicama, a manje se bavio prinudnim iseljenjima, bilo je sasvim logično da se priključimo inicijativi. Nama su se mesecima ljudi javljali za različite vrste pomoći, i videli smo da je veliki broj onih zanemarenih i zaboravljenih. Kuhinja je uspela da nadomesti ono što Krov sam ne bi postigao. Tim je dobar, lako sarađujemo i ima veliki potencijal. Za sada kuhinja gasi požar i privremeno pomaže ljudima, ali bi mogla da bude pokretač da se ukaže na problem siromaštva, koji će u Srbiji biti sve veći, kao i na važnost rešavanja pitanja socijalne politike i razvijanja ozbiljne strategije za sve ljude na margini, jer - srljamo u propast. Ostaje nam solidarnost i da se oslonimo jedni na druge. Druga reč za kuhinju i jeste solidarnost. To je jako važno, jer to su

Kuhinja solidarnosti NS_distribucija obroka

71 realni ljudi sa realnim problemima, i kada bi nas neko iz institucija pitao za njih, mi bismo znali da ih uputimo na njih, ali sam isto tako sigurna da su se ljudi u potrebi već javljali institucijama i bili zanemareni.

Aleksandar:

Samo spremanje hrane nije dovoljno da bi se rešio problem koji je dublji i veći. To zaheva bolju strategiju, veće finasije i ljudstvo. Ali, kroz solidarnu kuhinju može se tim ljudima prići, napraviti kontakt, da im se ukaže da neko o njima brine, da pripadaju nekom kolektivu, i da postoje načini da se pomogne njihovoj situaciji.

Sladjana:

Mi pričamo sa njima, pratimo njihov život, mi znamo šta se dešava u njihovim porodicama, čujemo različite priče i probleme. To je veliki emotivni

upliv.

Koji su učinci Kuhinje solidarnosti, ko su njeni korisnici i kako vidite problem siromaštva?

Danilo:

Svaki podeljeni obrok je vrlo važan za onog ko ga dobije, jer većina naših korisnika nemaju sredstava da pripremaju hranu, mnogi od njih nisu ni prepoznati kao socijalni slučajevi pa ne mogu da koriste usluge Crvenog krsta ili Narodne kuhinje. Uvrženo je mišljenje da svako tamo može da dobije obrok, ali i tu postoji raslojavanje.

Sladjana:

To su porodice koje su se javljale Krovu za pomoć u vidu paketa, kao i neke porodice koje pomažemo još od ranije. To su ljudi sa ulice, kojih takođe ima

dosta, koji su izgubili krov nad glavom i taj problem je jako velik. Njih ima više, mi ne dolazimo do svih. Većina tih ljudi su već bili u takvim problemima, njima vanredno stanje ne znači ništa, njima je teško pa im je teško. Oni su sada postali vidljiviji, jer je veliki broj aktivista i organizacija odlučilo da se bavi problemom siromaštva, što mi pozdravljamo. To su samohrane majke, ljudi bez socijalne pomoći, neki imaju kuću, ali im ne pretekne novca kada plate račune, nemaju za hranu, deca nemaju sveske... Neki nemaju ni za račune, pa zbog duga izgube krov nad glavom. Priča je jako kompleksna, svaka porodica je priča za sebe, svaki problem je individualan. To su ljudi u svakodnevnoj borbi i upitanosti da li će moći danas da prehrane svoju decu. Ako još pričamo o beskućništvu, gde su oni kada padne kiša? Jako je važno reći da se dosta dece hrani putem Kuhinje solidarnosti, njih desetak. Njima treba sve, pelene, odeća i hrana.

I svaki put kada se pojavit na vratima tih ljudi - pitaju da li ima još.

To je sistemsko uništavanje malog čoveka, od toga da ako ima posao - malo je plaćen i nije dovoljno da preživi, a uglavnom ga ni nema.

Samohrane majke nemaju nikakvu podršku, one nisu u sistemu Centra za socijalni rad i ne mogu da dobiju pomoć. To je ubijanje u pojmu čoveka da ne može da preživi i apsolutna nebriga i zanemarivanje siromašnog stanovništva, oni su nebitni, nevidljivi, njih nema nigde.

Kako funkcioniše Kuhinja solidarnosti i kako se može pomoći njenom radu?

Danilo:

Za sada funkcionišemo isključivo zahvaljujući pojedinačnim donacijama građana koji su u toku sa onim što mi

73 radimo i prate naš rad. Imamo žiro račun na koji se može uplatiti donacija. Bilo bi dobro da se uključe i firme koje bi mogle da doniraju opremu ili ambalažu, jer mi od donacija kupujemo ambalažu za pakovanje hrane. Kontaktirali smo neke firme koje se bave restorantskom ambalažom, ali nam nisu izašle u susret, čak ni sa popustom.

Sladana:

Svakako se posredno povezuju ljudi koji doniraju i korisnici kuhinje, jer bez njihovog izdvajanja sredstava iz ovako skromnog budžeta ne bi bilo moguće organizovati pomoć. Svaki put kada se oglasimo na društvenim mrežama povodom aktivnosti Kuhinje solidarnosti postoji veliki pozitivni odjek, sa upitom kako se moži pomoći i gde uplatiti novac. Nama je redovna stvar da pomažemo ljudima, ali kada vidite takav odjek jasno je da je ljudima bitno da postoji ovakva inicijativa, iako ne mogu direktno da se uključe. Često su to ljudi van zemlje. Bilo bi dobro kada bi se ljudi iz zajednice i lokalna dodatno uključili, naročito mlađi, jer je to slika i prilika društva u kome žive.

Danilo:

Spremamo pedeset obroka, uz koji ide salata, dezert ili neko voće, i za sada se kuva jednom nedeljno. Ali plan je da proširimo kapacitete kuhinje, što znači da uključimo više ljudi koji bi išli po namirnice, kuvali i distribuirali obroke. Voleo bih ovim putem da pozovem sve koji su zainteresovani za učestvovanje u inicijativi da nam se javi putem FB stranice CK13 i mi ćemo se javiti sa informacijama o tome kako se sve može učestvovati. Čak iako nemate puno vremena, možete biti na mailing listi i znati kog određenog dana možete da se priključite. Nema pritiska, niti je važno da znate kada ćete imati vremena, dovoljno je da pratite raspored i možda vam se nekada poklope sve obaveze.

Na koji se način može rešiti pitanje siromaštva, po vašem mišljenju?

Aleksandar:

Pre svega spričiti situacije u kojima ljudi zapadaju u dugove, ukinuti instituciju dužničkog ropstva. Da ne moraju da biraju između hrane, krova, dece, da biraju gde će se zadužiti. Ako svako ima zadovoljene osnovne

potrebe, ljudi bi bili sigurniji. Gubitak posla ne bi smeo da znači i zapadanje u dugove. Čak ni imanje posla ne znači sigurnost, ne znači da se svi nameti mogu namiriti. Ako se još posao izgubi, to znači zapadanje u dugove. Dakle, ukidanje dužničkog ropstva bi zaista značilo omogućavanje lagodnijeg života, da se zaišta živi.

Sladana:

Mi od tih ljudi ne možemo očekivati udruživanje i aktivnu borbu za svoja prava. Na primer, ne možete očekivati od majke šestoro dece da se konstantno bori, piše zahteve, njoj je otežano na svim poljima. Ne može da ostavi decu kod kuće, pitanje je i da ima posao da li bi mogla da ih prehrani pa joj se više isplati da ostane kod kuće. Pregurati jedan dan sa njima je već borba. U tom smislu, od siromašnih ne možemo očekivati da se dignu i pobune, to se nikada nije dešavalo, niti će. Ali, oni koji su u poziciji, ili koji su čak na pozicijama, odakle bi mogli da vode borbe, dobrodošli su da urade ono šta mogu iz svoje oblasti. To je proces, ali kada imate zarobljene institucije, teško je da postignete cilj, jer sve je tako namešteno da ne možete dobiti ono po šta ste došli.

Aleksandar:

To je trend u celom svetu. Uglavnom se rešavaju posledice, a ne uzroci. Narodna kuhinja i Centar za socijalni rad leče posledice. Nema upitanosti odakle ljudi na ulici i kako ih skloniti sa ulice, zašto ljudi zapadaju u siromaštvo. Sve što država radi je saniranje posledica, krpljenja ogromnih rupa i ne mogu tako lako da se reše. Naravno, nije da nije važno postojanje institucija socijalnih pomoći, ali taj problem se mora obelodaniti, pričati o siromašnim ljudima, i uvući ljudе u borbu za njihova prava. Najčešće se siromašni stigmatizuju kao krivi za svoju situaciju, bez osvrta na uzroke koje su ih uveli u siromaštvo, poput gubitka posla. To se svakom od nas može desiti, svako može završiti na ulici. Čak i da imate svoj stan, za mesec-dva, može vam se dogoditi gubitak posla, zapadate u dug i vi ste na ulici.

Sladana:

Država ne samo da se ne bavi statistikom i nalaženjem ljudi kojima je pomoć potrebna, već svojim činjenjem prizvodi siromašne kroz diskriminatorne zakone.

75 **Danilo:**

Ono što mi možemo da uradimo svakako jeste da proširimo kapacitete Kuhinje solidarnosti, a država bi trebalo da praktikuje bolju socijalnu politiku, da obezbedi radna mesta i da omogući rehabilitaciju ljudi koji su već na ulici, čiji život je težak, koji zbog toga upadaju u razne poroke i loše priče. I tu se vraćamo na to da smo prepušteni sami sebi.

Koji su potencijali Kuhinje solidarnosti i kako vidite njen dalji razvoj?

Slđana:

Potencijal je u solidarnosti i u primeru šta se može i treba raditi. Potencijal je u razvoju aktivističkog angažmana i u obelodanjivanju postojanja siromaštva i stavljanje u fokus problema, stavljanje fokusa na ljude, a ne na obroke.

Kuhinja je dobar primer za lokalnu zajednicu.

Danilo:

Imam utisak da bi trebalo raditi najviše što možeš, ali i prepoznati vlastite granice. Mislim da možemo da napravimo veliku promenu sa kuhinjom, ali i inače, kao ljudi. Moj plan je da se napravi sistem funkcionisanja kuhinje koji bi bio održiv, uključio veći broj ljudi, čime bi se učestalost kuvanja povećala, kao i broj obroka. Ja bih voleo da se ideja solidarne kuhinje razgrana, da se decentralizuje pravljenje hrane i u drugim gradovima. Hoćemo da napravimo priručnik kako pokrenuti ovakvu inicijativu i da budemo na raspolaganju drugima, da krenu sa samopouzdanjem i bez velikih dilema. To bi bio uspeh, u što više gradova pokrenuti ovakve inicijative. Ali ponavljam, to bi bila sanacija, a ne rešavanje problema. Ali i to je nešto, i to znači.

Ako biste da podržite rad Kuhinje solidarnosti NS, to možete učiniti doniranjem hrane ili novca na dinarski račun:

76

325-9500700045352-36

(**Vojvodanska banka**)

Svrha uplate:

Kuhinja solidarnosti NS

Primalac:

Udruženje „Omladinski centar CK13“ Vojvode Bojovića 13, Novi Sad

Šifra plaćanja:

289

Ljudi koji su do sada učestvovali u radu Kuhinje solidarnosti NS: Zita Arđelan, Damir Bojić, Branko Latinčić, Milan Milojković, Nikola Kašaš, Paljevac Erna, Adriana Sabo, Milan Sindelić, Čurčić Lazar, Đorđe Majstorović, Tina Novaković, Sanja Novaković, Maja Pistolić, Zoja Maričić, Laura Mandić, Nikolina Jović, Ivana Drča, Frančeska Fornari, Hana Kukučka, Aleksandra Pap, Kristina Hajaš, Svetozar Mateješev, Nada Balać, Aleksandar Stojecki, Sladjana Ljubičić, Danilo Šainović.

CK13

Protiv potčinjavanja

■ Ozren Lazić • Borislav Prodanović

Organizacija "Omladinski centar CK13" nastala je na temelju potrebe da se iz "jednog jezgra" vodi Crna kuća. Tokom proteklih godina, mnogi su činili to jezgro i doprineli izgradnji Crne kuće kakva je danas, kao članovi organizacije ili kao naši saradnici i prijatelji. Ljudi su sami napuštali organizaciju, neko usled drugih ličnih stremljenja, neko zbog neslaganja ili razočaranosti, ali uvek se odluka o tome donosila samostalno i slobodno. Naš zahtev za formalnim razlazom sa Kuda.org kao članovima UO i skupštine udruženja CK13 je proizašao iz suštinskog razilaženja upravo oko tog pitanja - **šta jeste i šta bi trebalo da bude Crna kuća, i kako bi trebalo odlučivati u njoj i o njoj?**

Naš stav je bio jasan i nedvosmislen - o kući bi trebalo da odlučuju oni koji zajedno, svakodnevno, rade na njenom razvoju i održivosti, kao i zainteresovana javnost kojoj Crna kuća znači. Drugim rečima, o Crnoj kući ne može da odlučuje onaj ko sa njom i nama nema aktivan odnos, a ko svoje mesto aktivira podsećanjem na to ko zapravo "poseduje" kuću, i sa te auto-rehabilitovane pozicije moći pokušava

da isporuči novi pravac razvoja Crne kuće i zavede nove odnose u njoj. Naime, kada je Kuda.org inicirala susret sa nama u maju 2019. godine, prišla nam je najpre pohvalama u vezi sa našim uspešnim radom i programima, da bi nam se potom obratila pozivom na obnovu komunikacije i saradnje. Zatim nam je iznela svoju prvenstvenu motivaciju u formi poziva da se priključimo njihovo već formiranoj i formatiranoj "Inicijativi za Agrariju" koju čine Kuda.org sa još nekoliko strukovnih i reprezentativnih organizacija u kulturi, a koja je formirana radi pregovora sa gradom u cilju dobijanja na korišćenje prostornog kompleksa nekadašnjeg 'Elektroluksa'. Prema predloženoj ideji, Crna kuća je trebalo da posluži kao materijalni i simbolički ulog u pregovorima sa gradom radi zadobijanja tog objekta.

Mi se nismo odazvali tom pozivu, iz jednostavnog razloga jer se u 'Inicijativi za Agrariju' ne prepoznajemo: nismo videli ni jedan razlog da CK13 odustane od svog svojstva enklave programske nezavisnosti i političke i subkulturne autonomije, radi neizvesnog

aranžmana sa gradom koji bi prepostavljao stalnu zavisnost od političke volje grada, i u aranžmanu sa strukovnim i reprezentativnim udruženjima u kulturi čiji rad nama nije blizak. Njima smo pozeleli sreću u nastojanju da zadobiju prostor za svoj rad, ali i pokrenuli presipitivanje pozicije Kuda.org kao vlasnika kuće. Zauzvrat smo dobili podsećanje šta to vlasništvo znači i pretnje sa pozicije moći.

Postojali su do sada mnogi napadi na kuću, ali ovaj iz pravca Kuda.org je izvesno najgori, jer dolazi iz redova onih koji su doprineli osnivanju i razvoju Crne kuće, a čije delovanje i govor više ne pripada polju civilnog društva. Teško je u potpunosti razumeti razloge i motive ovog zastranjivanja, ali je sada svakako lako uočiti konstantu u nizu transformacija Kuda.org - od (jednih od) osnivača CK13, preko mentora i partnera, potom do nerazumevanja, do zavidnosti i prezira, i konačno do otvorenog nasilja i beskrupuloznih sudskih tužbi. Ta konstanta je Kuda.org i Zoran Pantelić u svojstvu oca utemeljivača i gazde CK13. Dovoljno je uporediti izjave Kuda.org povodom ovog sukoba

i videti kako im se menja narativ i pozicija u skladu sa odvijanjem procesa razilaženja dve organizacije. U tom svetlu, zaista, u sukobu CK13 i Kuda.org su sa jedne strane ljudi udruženi u organizaciju civilnog društva koji zajedno rade i stvaraju, i, sa druge strane je pojedinac koji ne radi i koji po tipičnom svojstvu gazde nije udružen zajedno sa drugima u radu nego drugima upravlja iz interesa prisvajanja ili zloupotrebe rezultata njihovog rada. (Gazda, po svom antropološkom svojstvu, jedino se može udružiti u grupu pojedinaca koji dele interes gazdovanja.)

Naš stav u ovom sukobu je bio isti od početka, a to je **razilaženje**.

Prava priroda nasilnika se uvek ispolji u situacijama gde se od nasilnika traži razilaženje ili gde mu se staje na put. Iza tetralnosti ili mahnitosti uvredenog nasilnika (čemu svedoče brojne uvrede, pretnje i zastrašivanja kojima smo bili izloženi tokom sukoba) stoji suštinska nesposobnost da se sagleda realnost i čuje i prihvati stav drugog, koji ti saopštava da više niste zajedno. Naše udruženje je od svog

81 osnivanja imalo zakonskog zastupnika iz redova Kuda.org, koji godinama nije prisustvovao u radu udruženja, niti odlučivao u njegovo ime. Onog momenta kada mu se predočilo da to više ne može tako, da je prošlo vreme mentorstva, da se poverenje izgubilo, sledi talas nasilja i ultimatura. Ta nesposobnost, zapravo, otkriva da nasilje i jeste bilo upisano u podlogu odnosa, da je odnos bio definisan, ne saglasnošću volja partnera, nego isključivo samovoljom i vlastitim interesom nasilnika i instrumentalizacijom partnera, u pokušaju da se obezbedi trajanje odnosa prikrivene dominacije, dokle god obezbeđuje nasilnikov interes. Ovaj poriv i skrivena agenda kontrole i nadziranja su postali eksplicitni u formi ultimatura kojima je Kuda.org uslovila naš ostanak u kući, a na temelju pozivanja na "osnivačka" i "vlasnička" prava - **zahtev za potpunom kontrolom upravljanja organizacijom CK13, zahtev za većinom u upravljačkim telima CK13, zahtev za "pravo veta" u procesu donošenja odluka.** Nakon našeg odbijanja ultimatura, ovaj poriv je kulminirao u sumanutim postupcima podnošenja

tužbi Kuda.org protiv Fondacije SHL, nemačke fondacije koja je finansijski pomogla osnivanje centra i sve ove godine podržavala naš rad, ali i protiv Omladinskog centra CK13. U slučaju razilaženja, poriv nasilnika je da te nasilno zadrži ako može, ili uništi. "Princip" tog zlostavljačkog poriva je sumiran u iskazu koji nam je bio besno upućen: "tražili ste autonomiju, sada snosite konsekvene". Sudeći po tužbenim postupcima koji su kasnije usledili, ovaj iskaz Zorana Pantelića je očigledno bio više od trenutnog afekta - on je izraz doslednog perverznog konsekvenzializma: posledice se proizvoljno, svesno i namerno (doduše sumanuto) kreiraju kao nužne i neizbežne, kako bi se zadovoljili motivacija i poriv koji pokreće nasilničko delovanje.

Nerazumevajući, ili stvarno nepodnoseći, suštinsko svojstvo demokratije da iz sebe stvara različite vrste autonomnosti i podstiče sve veće stepene autonomije, ta obest ukazuje na stanje potpune suspenzije etičke provere, stanje koje je najčešće rezultat dugog obitavanja i srastanja sa korupcijskom situacijom i miljeom.

Po prirodi stvari, o tom miljeu iz kojeg sada deluje Kuda.org, i o akterima u njemu, ne znamo ništa, ali postupci Kuda.org simptomatski ukazuju na rad političko-kriminalne agencije - aktera podmetnutih u prostor određenog polja koji rade za interes strane i suprotne interesima polja u kojem deluju. Dok GONGO i PONGO organizacije (government-organized-NGO i party-organized-NGO) simuliraju civilno društvo, Kuda.org svojim radnjama sada otvoreno poručuje ne samo da više nije deo civilnog društva, već da je njegov neprijatelj.

Zato nismo našli zajednički jezik sa Kuda.org, jer je to nemoguće sa onima koji nastupaju iz pozicije moći. U takvoj konstellaciji naći zajednički jezik bi značilo priznavanje moćnika i podlaženje u korist diskriminatornom principu odlučivanja - potčiniti se. Smatramo da bi svi, a naročito organizacije civilnog društva, trebalo da neguju i praktikuju prakse slobode u svojim udruženjima. Navodna borba za privilegije radnih mesta, koju nam Kuda.org potura u javnom diskursu, nije naše polje interesa, već privilegija

da radimo slobodni, slobodni od manipulacije i prinude. Zato je naša borba protiv Kuda.org borba protiv mehanizma koji nam se nudi i nameće - mehanizam korupcije i uslovljavanja, a koji se patvoreno natura kao kontrola i zaštita javnog interesa.

Kao takva, Kuda.org u ovom zastranjivanju svoje pribediće traži na sudu. Mi svoje utočište nalazimo tamo gde smo sve ovo vreme i bili: u društvu onih koje dele vrednosti autonomije i slobode. U tom društvu i u toj zajednici će Omladinski centar CK13 nastaviti da gradi i širi prostor Crne kuće kao **resurs sigurnosti, autonomije i slobode zajednice.** A resurs bez zajednice je gazdinstvo, odvratno obliće neprijatelja zajedništva, koje proziremo/preziremo u svim pojавama i postupcima Kuda.org.

83

/kuda.org oduzima opremu koja je godinama služila CK13_8.9.2020.

84

PROTV POTČINJAVANJA

10

Rizom – moguća i ostvariva alternativa

Ideja o stvaranju samoorganizovanog, autonomnog, kolektivnog DIY (*do it yourself/uradi sam*) prostora, kao i lične potrebe za takvim mestom/mestima, doveli su do stvaranja i otvaranja "Rizoma" - kolektivnog, DIY prostora za susrete, druženje, samoorganizovanje, prezentacije, radionice, diskusije, projekcije, izložbe, nezavisno i DIY stvaralaštvo i izdavaštvo, igru i dr.

Realizacija te ideje je svoje mesto (na nepunih godinu dana, od maja 2019. do aprila 2020. godine) našla u zakupljenom uličnom lokalnu u ulici Jovana Subotića - u neposrednoj blizini Omladinskog centra CK13 i Doma b-612. Prostor smo nazvali po Rizom Infokiosku² iz Kluža koji je, kao i mnogi drugi autonomni prostori, uništen u talasu džentrifikacije.

Za relativno kratko vreme sredili smo i udahnuli život prostoru koji nije bio korišćen godinama.

Od lokalno-poslovnog prostora na dva nivoa, koji je osmišljen pre svega za komercijalne delatnosti (trgovinu i

sl.) kreirali smo multifunkcionalan društveni prostor u kom su se dešavale filmske projekcije, diskusije, prezentacije, radionice, izložbe, večeri društvenih igara, buvljaci, predstavljanja i distribucija antiautoritarne literature, nezavisnog i DIY stvaralaštva, sastanci, druženja, "kućne" sedeljke, žurke, ali u kom se povremeno i boravilo, privremeno živilo, kuvalo i sl.

Nakon skvotiranja napuštene kasarne 'Dr Arčibald Rajs' u Novom Sadu, nakon Društvenog centra u Kineskoj četvrti, ali i brojnih sličnih mesta u Beogradu i drugim gradovima - Rizom je bio još jedan u nizu primera da su alternative postojećem moguće i ostvarive.

Kolektiv Rizoma okupilo je prijateljstvo, poznanstvo i prethodna zajednička iskustva sa sličnim mestima i načinima organizovanja. U sličnom sastavu prethodno smo se okupili oko organizacije Balkanskog anarhističkog sajma knjiga³ (BASK) - lutajućeg događaja koji se svake godine

¹ <https://rizomins.noblogs.org>

² <https://rizominfokiosk.noblogs.org/>

³ <https://bask2018.noblogs.org/>

87 održava u drugom gradu na Balkanu. Dolazak velikog broja drugarica i drugova iz drugih gradova u Novi Sad 2018. godine, na 12. BASK, još jednom je učinio vidljivim problem nedostatka autonomnih društvenih prostora u Novom Sadu - kako za javne događaje, tako i za smeštaj gostiju, kuvanje, provođenje vremena zajedno, organizovanje i dr. Zahvaljujući pomoći i podršci prijateljskih mesta i kolektiva, među kojima je i Omladinski centar CK13, 12. Balkanski anarhistički sajam knjiga je, uprkos svim organizacionim i infrastrukturnim izazovima, ipak bio vrlo uspešno realizovan. Kroz iskustvo organizacije sajma, jasnije se uobličilo i to kakve prostor/e i kolektiv/e želimo - šta su naše zajedničke želje i potrebe - i na osnovu toga je nastao i stvaran Rizom.

Neki od najvažnijih aspekata prostora bili su: autonomija, nepostojanje hijerarhije i netolerisanje netolerancije, odnosno mržnje, nasilja i drugih oblika ugnjetavanja i inače potlačenih i ugnjetavanih u ovom društvu. U smislu autonomije - naš prostor nije bio komercijalno orijentisan, stvoren je i razvijan oslanjajući se na

sopstvene resurse, uzajamnu pomoć i solidarnost, a bez oslanjanja na pomoć i podršku države/kapitala, odnosno njihovih institucija i fondova. Sve stvari u Rizomu - od posuđa, preko stolica do tehničke opreme - poklonjeni su ili dati na korišćenje od strane brojnih pojedinaca i pojedinih kolektiva, dok su mnogi izvođači (Gibi, Afere, Samo Sloga Sound System, Herbal Queen, Marunga Selecta, Nadjuledj, Robert Bushman, Butchaa, Shubba Ranks, Banzae, Wojka, Znak tigra, YugoFlorida, Beton i šljokice, ououou, d.) Rizom podržali svojim nastupima - što je još jednom pokazalo da je solidarnost naša snaga, kao i koliko lako puno toga možemo da ostvarimo udruženi, a bez pomoći i podrške onih koji imaju vlast/moć i žele da upravljuju nama i našim životima.

Prostor i kolektiv funkcionali su bez hijerarhije - bez vođe, odnosno bez dominacije i vladanja jednog/jednih nad drugima, uz preispitivanje i kritičko sagledavanje naših odnosa - kada, kako i zašto uopšte dolazi ili može da dođe do dominacije ili koncentrisanja moći. Funkcionali smo na bazi

samoorganizovanja, dobrovoljnog angažovanja, zajedničkog odlučivanja i dogovaranja.

Jedna od naših osnovnih zajedničkih želja i potreba je ona za mestima, okruženjem, ali i svetom bez dominacije, (pri)sile i nasilja, odnosno uopšteno - bez ugnjetavanja. Zbog toga se protivimo nacionalizmu, fašizmu, rasizmu, seksizmu, ksenofobiji, homofobiji, transfobiji i svim drugim vidovima opresije. Ono što smo pokušali da stvorimo sa Rizomom jeste inkluzivan prostor u kojem bi se svi marginalizovani u našem društvu osećali ne samo bezbedno, već i aktivno afirmisano. Jedna tema koja je s obzirom na to bila često aktuelna u Rizomu je pitanje kvir oslobođenja. Dobar deo literature u infoteci, kao i filmova koje smo puštali na filmskim večerima bili su vezani za tu temu, a čak je i jedan projekat kviranarhističkog izdavaštva, Anarho-Kvir Info Centar (AKIC) počeo u Rizomu. To je kolektiv koji se bavi prevođenjem i pisanjem tekstova koji kvir pitanju pristupaju iz anarhističke perspektive, ili koji anarhizmu pristupaju iz kvir

perspektive. Jedan od projekata AKIC-a je izdavanje anarho-kvir zina 'Patricid', čiji je prvi broj imao svoju prvu promociju upravo u Rizomu.

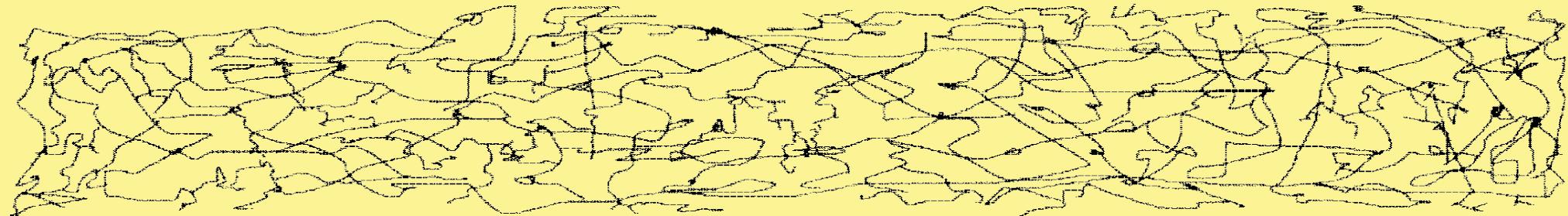
Druga za nas vrlo značajna promocija bila je ona drugog broja Antipolitike, anarhističkog časopisa sa Balkana na srpskohrvatskom, sa prevodima na engleski i grčki. No, Antipolitika je mnogo više od časopisa - ...

Antipolitika je život bez zidova i ograda, ona je naše srce i novi svet koji u njemu nosimo.⁴

Osim filmskih projekcija i diskusija posvećenih kvir oslobođenju, često smo gledali filmove i diskutovali o antispecizmu i veganstvu, anarhizmu, antikapitalizmu, a organizovali smo i 'Skvoterske večeri' – ciklus filmskih projekcija, diskusija i prezentacija o skvotiranju, borbama za autonome prostore, skvoterskom pokretu i drugim relevantnim temama.

Gosti iz Pariza, Čilea i Londona predstavili su nam aktuelna dešavanja i društvene borbe iz svojih okruženja – 'žute prsluke' i borbe protiv iseljenja skvotova u Francuskoj, anti-autoritarnu

⁴ <https://antipolitika.noblogs.org/about/>

pobunu u Čileu protiv mera štednje (kapitalizma) i policijske represije (vlasti/države), kao i pokret 'Extinction Rebellion' koji se fokusira na klimatsku krizu i društvene promene.

U Rizomu su održane i dve DIY izložbe: 'Groblje radova' Dragane Dubljević i 'Muža vrabaca' Save Kuzmanovića. Nasuprot elitističkim (institucionalnim i/ili komercijalnim tj. profitno-orientisanim) galerijskim i izлагаčkim praksama, mesta poput Rizoma omogućavaju nam da sa drugima podelimo i prikažemo šta stvaramo, a bez prolaska kroz gomilu birokratskih procedura, (pre)digog čekanja na prostor/izložbu ili pak nedostupnost izлагаčkog prostora zbog 'nepodobnosti' (u bilo kom smislu). Osim svega navedenog, u Rizomu su održani i radionica permakulture i pravljenja komposta, benefit događaji za udruženje za zaštitu životinja SPANS i festival Ulice protiv fašizma, povremene zajedničke veganske večere, skupljali smo se da

igramo društvene igre, a desilo se i par nezaboravnih underground žurki i happening-a.

Od aprila 2020. godine prostor u kojem je bio Rizom je prazan. Odluka o izlasku iz prostora već je uveliko bila razmatrana pre Covid-19 'apokalipse', koja je samo malo ubrzala iseljenje. No, mi ne mislimo i ne osećamo da je priča o Rizomu time završena. Deo kolektiva i sve stvari našli su svoje mesto u jednom drugom kolektivnom prostoru, koji je, za sada, samo delimično otvoren i o kom ćete više saznati i čuti u bliskoj budućnosti. Za nas, takođe, nije umrla ni ideja saradnje i povezivanja Rizoma sa drugim bliskim, prijateljskim i po nekim stvarima srodnim prostorima u centru grada - sa Omladinskim centrom CK13, Domom b-612 i Crnom ovcom (i ovnom). Dok prolazimo kroz još jedno, a uvek novo, tj. drugačije iskustvo samoorganizovanja i suživota, u tom novom, od javnosti za sada malo skrivenom prostoru, uz sve čari

avanture, tj. otkrivanja nepoznatog, i dalje razmišljamo i želimo da u što skorijoj budućnosti Rizom negde bude ponovo otvoren, na nekom novom mestu, u malo drugačijem i poboljšanom izdanju, na osnovu prethodno stečenog iskustva.

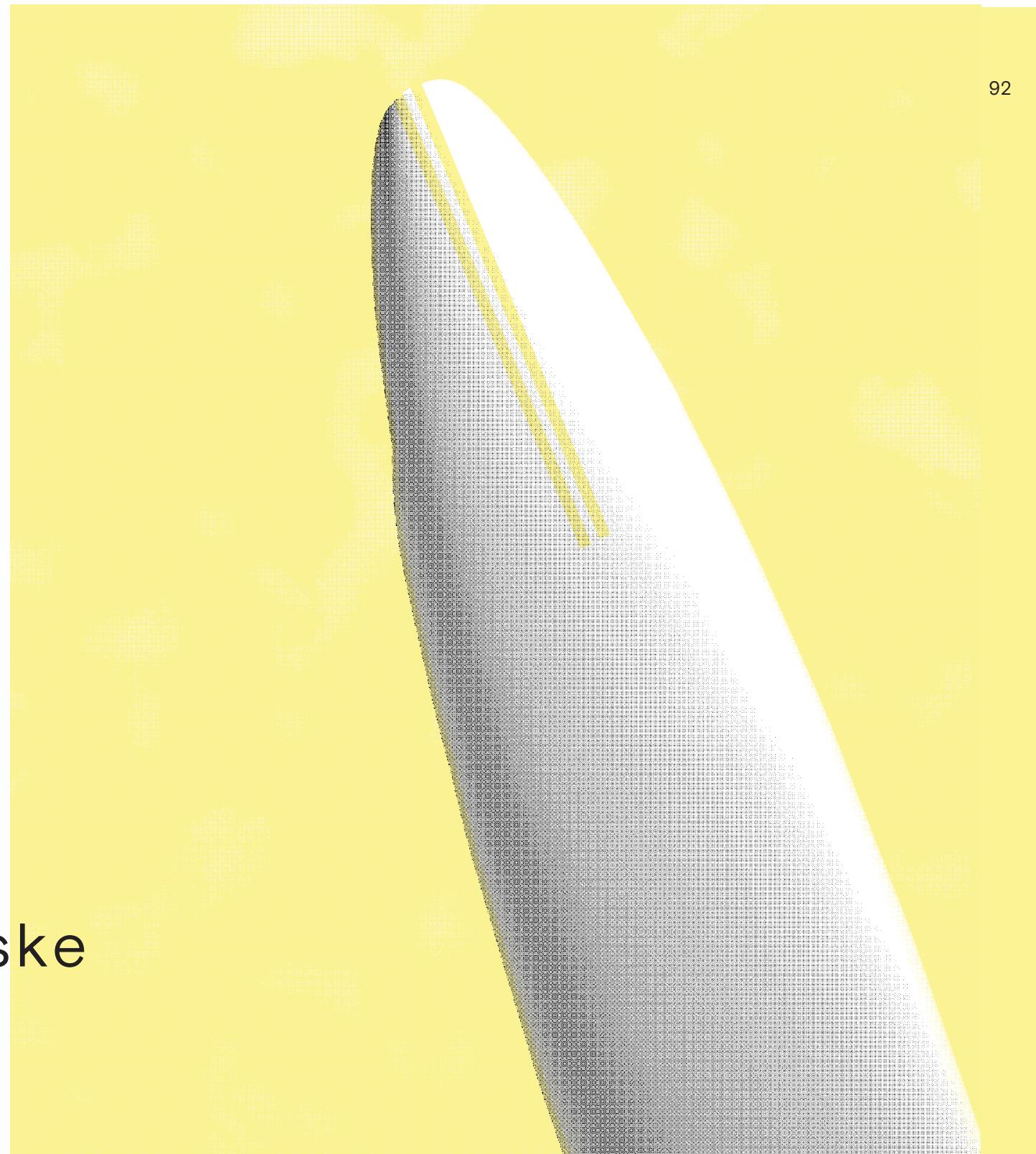
Iako se ideje o nehijerarhijskom/antiautoritarnom organizovanju i delanju često čine nerealnim ili utopijskim, iskustvo sa Rizomom nam je još jednom pokazalo da drugačiji svet jeste moguć, da je, pre svega, moguća i ostvariva korenita/radikalna promena naših, međuljudskih odnosa. Prakse nehijerarhijskog/antiautoritarnog organizovanja, delanja ili suživota često nailaze na mnogobrojne izazove i probleme koje svaki kolektiv koji odluči tim putem ići, manje ili više uspešno, uspeva da reši. Na tom putu, ne bi trebalo biti iznenaden neuspesima i razočaranjima, jer u pitanju je plovidba po 'neotkrivenim vodama', praktikovanje svega čemu nas nisu

učili, na šta nismo navikli, zapravo - praktikovanje uglavnom svega suprotnog od onoga čemu smo učeni i na šta smo naviknuti od strane roditelja, državnih/institucionalnih sistema i svih drugih tzv. autoriteta, odnosno hijerarhijskih, autoritarnih, ugnjetavačkih sistema i ideologija u kojima se rađamo i odrastamo. Svaka 'plovidba' tim, takvim vodama, kontra od smera u kojima te nose - uspeh je sam po sebi, bez obzira kolko je uspešan ili ne neki konkretan, iako uočljiv i merljiv rezultat/učinak. Svaki pokušaj, svaki trud - sam po sebi već je vrlo važan uspeh. U suočavanju sa svime lošim u postojećem sistemu i društvu moramo početi od nas samih i od našeg neposrednog okruženja. Zato je svako delanje i (su)život po drugačijim od opšteprihvaćenih i autoritarno/opresivno ustanovljenih i nametnutih normi i pravila, odnosno svako solidarno samoorganizovanje, autonomni i antiautoritarni društveni prostor - od neprocenjive vrednosti, kako za pojedince, tako i za društvo.

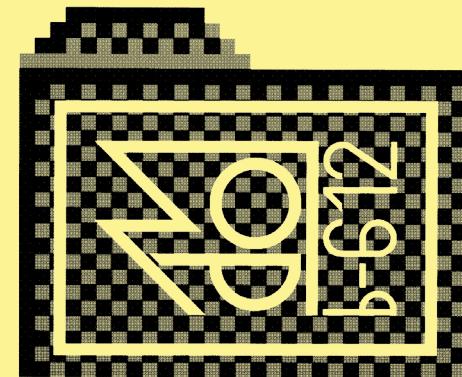
11

Dom b-612 ili putovanje jedne surf daske

■ Nataša Ivaneža • Marina Ivančev

93 5 godina na 2-4 strane
Istorijat, ideja, misija, aktivnost
na 2-4 strane
35+ članova na 2-4 strane
3 prostora na 2-4 strane
1000+ događaja na 2-4 strane
Sve tužbe, svi sudovi, opomene
pred izvršenje na 2-4 strane

Ulazim na domski drajv da krenem sa pisanjem i među prvim snimcima koji stoje na drajvu je pisalo - **dom žur**. After movie sa benefita za dom u Kosmosapiensu*. Leto 2015.

"I koliko smo para skupili?"
"14400"

I ušli smo u naš prvi prostor. Kad kažemo prostor, mislimo na nekoliko zidova i nestabilnu konstrukciju koju smo nazivali krovom, često u rečenici **postoji šansa da nam krov padne na glavu**. Voda je u balonima, struja je pozajmljena od majstora* iz komšiluka. WC je ruševina na čijem mestu je sada neka od zgrada novog *Youth Creative Polisa*, zgrada svakako manje upotrebljene vrednosti nego što je to bila pre 5 godina. Šank je surf daska nađena na smetlištu, a ponuda pića se

svodi na pivo i vino, ali dobro nam je. Džemuje se, svira se, gledaju se filmovi na parčetu bele krpe razapete između dva drveta, vanserijski nepraktično za spuštanje i podizanje. Na istom tom platnu, na jednom od sastanaka, bljesnula je powerpoint prezentacija i na njoj pitanje. Pitanje koje se periodično postavlja već pet godina unazad i koje uvek označava neku prekretnicu, za spoljni svet ne uvek osetnu, ali za nas presudnu - **šta je za vas dom?**

Tada, odgovor je izgrađen na ideji mladih za mlade. Na potrebi da imamo svoje i da ga delimo sa drugima. Da čujemo i vidimo ono što želimo, a ne dobijamo. Da se predstavi stvaralaštvo koje nema gde drugde. Iz ove perspektive, to je bio smotran pokušaj preuzimanja scene u svoje ruke, hvatanje nečega što smo smatrali da nam pripada, i u sve hladnijoj jeseni novo pitanje - *wtf, šta sad sa ovim što držimo u rukama?* Postajalo je prehladno, butan boca više nije mogla da ugreje ni jedan par ruku. Zato hvala ekipi iz Pionirske* što su nam dali prostor za sastanke i spasili nas upale pluća i ostalih zala koje dolaze sa promajom u novembru. Upravo je u Pionirskoj doneta odluka da se ode iz neverovatnog okruženja i neverovatno nefunkcionalnog prostora. Okruženje se svakako menjalo, postajalo je okosnica nekih kandidatura i titula u najavi. Neki urbanisti, iako nisu imali odgovor na pitanje - *kako da preživimo zimu bez krova?*, pričali su o velikoj seobi mladih u novi epicentar kulture i društvenih zbivanja, a grupa dvadesetogodišnjaka spakovala je svoju surf dasku i otišla. Nekoliko meseci nakon što smo se

uselili - napustili smo Kinesku Četvrt.

Decembar 2015. godine i selidba u topli raspad sistema u dvorištu Novosadske sinagoge. Koje su bile prednosti ovog prostora? Pre svega krov, funkcionalna WC šolja i tekuća voda, grejanje... U ovom prostoru smo se često igrali dizajna enterijera, pomerali raspored nameštaja, bušili, testerali, i nalazili veoma nepraktična rešenja za naše potrebe, ali bilo nam je toplo, u svakom mogućem smislu. Ovo kažemo svaki put kada opisujemo period Doma u Jevrejskoj ulici, taj prostor nam je svima ubrzo postao dnevna soba. Bili smo tamo ceo dan, svaki dan.

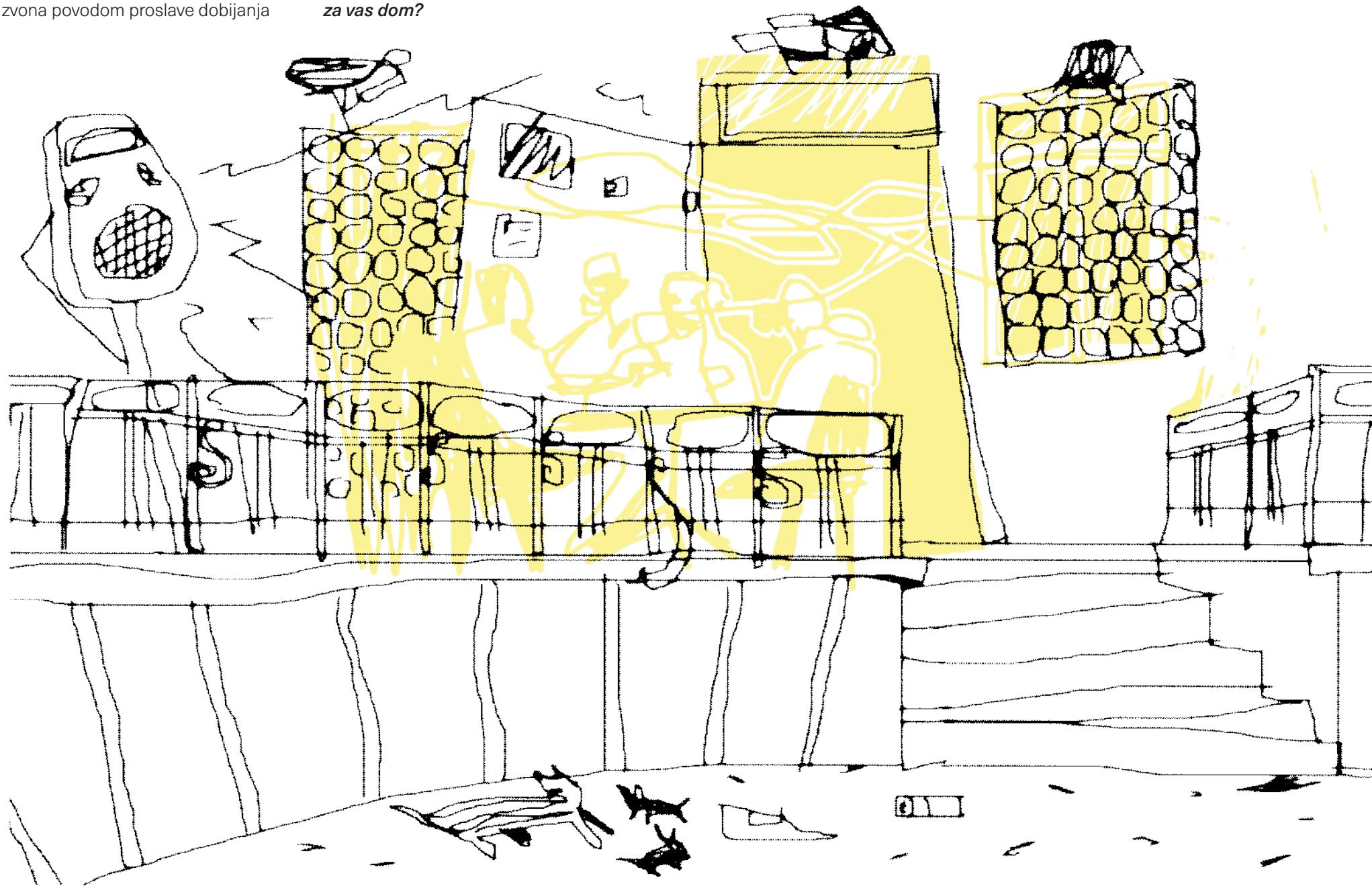
Jevrejska je bila period konstantnih dešavanja, radosti i đuskanja, ali i gomile "prvih". Prvog talasa članova koji odlaze i ulaska novih ljudi, prve Večeri kantautorske muzike, upoznavanje sa Želimirom Žilnikom i Zlatkom Pakovićem, kao i prvog susreta sa duševnim ambisom koji se stvara kada se prvi put nađeš u ogromnim dugovima.

95 Presek 2016. godine: pozitivna nula je sve dalja, tužba sve bliža, Kineska Četvrt* sme da se ruši, Društveni Centar* gori, a u pozadini se čuju zvona povodom proslave dobijanja

titule Evropske prestonice kulture. Ali, i dalje se džemuje, i svira, i gledaju se filmovi na parčetu krpe koja je sad već žuta od dima. Ponovo pitanje - **šta je za vas dom?**

Tada, i u takvom gradu, odgovor je izgrađen na ideji prostora, fizičkog mesta gde ćemo se okupiti. Na ideji dnevne sobe za sve kojima je ona

potrebna u bilo koje doba dana i noći. Polagali smo pravo na scenu, ali i na prostor u kom će ta scena da živi. Dnevna soba je polako nestajala u

97 dugovima, ali i u lošim međuljudskim odnosima. Neke druge priče su bile u nastanku, a već postojeće su pucale po šavovima. Stvari su se menjale pa je na proleće 2017. godine surf daska još jednom spakovana, i uputila se ka Milićevoj 40.

Sve prethodno napisano bila je analiza nekog pluskvamperfekta, dešavanja od kojih imamo vremensku, ako ne i emotivnu distancu, i sagledavamo ih iz nekog ugla. Ali, Milićeva je živa, i dešava se sad. Tu smo. Radimo. Znači nam, i ne znamo šta da vam kažemo. Dosta dugo, ovaj prostor i atmosfera u njemu bili su samo bolan podsetnik da nismo više ni u Jevrejskoj, ni u Kineskoj. Odnosi su i dalje bili na tankim nogama, a tenzija koja je postojala bila je hranjena ogromnim strahom koji smo svi konstatno osećali zbog, sad već tradicionalno, užasne finansijske situacije. Ljudi su odlazili, neki novi su dolazili, i u tri godine situacija se stabilizovala, menjali smo se pojedinačno, menjali smo se kao kolektiv, menjao se Dom zajedno sa nama, ali i bez nas. I opet, imali smo nekoliko "prvih". Prva diplomiranja, prvi put suživot sa komšijama kojima naša

buka nije simpatična, prvi izlazak iz dugova (jun 2020), prva pandemija...

Septembar 2020. godine: u vezi smo na daljinu sa pozitivnom nulom, gazde pričaju o rušenju, a mi planiramo kako da izvedemo poslednju svirku na bageru. SKC Fabrika čeka da se bageri sklone iz *Youth Creative Polisa*, Baza* je zatvorena, Firči* takođe, i Rizom* je zatvorio vrata. Sve što je postojalo samostalno - sada se zove *kaleidoskop*. Desili su se neki protesti i neka prebijanja, ali džemuje se i dalje, svira se, gledaju se filmovi (i protesti) na pravom filmskom platnu.

I ponovo pitanje - šta je za vas dom?

Šta je za nas dom? Šta je za mene dom? Danas, odgovor se gradi na sintezi svih prethodnih. Najmanji zajednički sadržalac u pet godina su ljudi i prostor. Interakcija i susret. Prostor gde se to dešava. To je dom. Sada u ovakvom domu, sa ovim ljudima, šta je dom više nije strašno pitanje. Ali sada, u ovakvom gradu, mnogo je bitnije - *zašto dom?*

Svi prostori obeleženi zvezdicom više ne postoje i ovu činjenicu namerno naglašavamo jer želimo da postavimo vremenski kontekst, da pokažemo šta u jednom gradu znači pet godina, ili konkretnije, šta je za Novi Sad značio period 2015-2020, ali bitnije, želimo da ukažemo na sužavanje scene i na činjenicu da se pitanje *zašto dom?* - podjednako odnosi na sve ostale aktere. Zašto CK? Zašto Crna ovca? Zašto svi događaji koji se organizuju van kulturnih stanica? Zašto radimo to što radimo? Zašto postojimo?

A opet, ako bismo morali sve da sumiramo - znate kako kažu, nije jednostavno studirati, biti na budžetu, raditi neki posao i voditi nezavisno udruženje za kreativno angažovanje mladih (usred pandemije). Nije nemoguće, ali evo par stvari koje bi trebalo imati na umu: 1) naučite šta je porez; 2) nadite knjigovođu, ne što pre, nego odmah; 3) kuvalo se ne pere samo od sebe; 4) imajte barem jednu lepu košulju koju ćete obući za sud; 5) zaključite sa - *jbt, kakvi smo mi carevi.*

Hvala svima koji su ostavili trag: Zoran Zloča Otrupčak, Marko Vuksanović, Filip Pajović Pajke, Katarina Šijačić, Igor Rajković, Marija Stanojević, Iva Ilić, Nenad Pavlović, Mina Kovačević, Ozren Ćirković, Tijana Jurišić, Stanislav Drča, Ivan Vuknić, Sofija Balać, Dunja Dedić, Nađa Vračarić, Miljan Vuletić, Miljan Živaljević, Stefan Jovanović, Snežana Petković, Vuk Vukosav, Andrej Vukalović, Dušan Kovačević, Nikola Oravec, Andrea Kane, Nemanja Tasić Tasa, Višnja Nežić, Nikola Rajić, Cef, Siniša Rašić, Anđela Avramović Stage, Dule Jekić, Nemanja Mihailović Kovinac, Aleksandar Filipović Gandi, Nemanja Savić, Daniel More, Vojislav Bekvalac, Mihajlo Obrenov

12

Priroda je rasistički koncept (Razgovor sa Timotijem Mortonom)

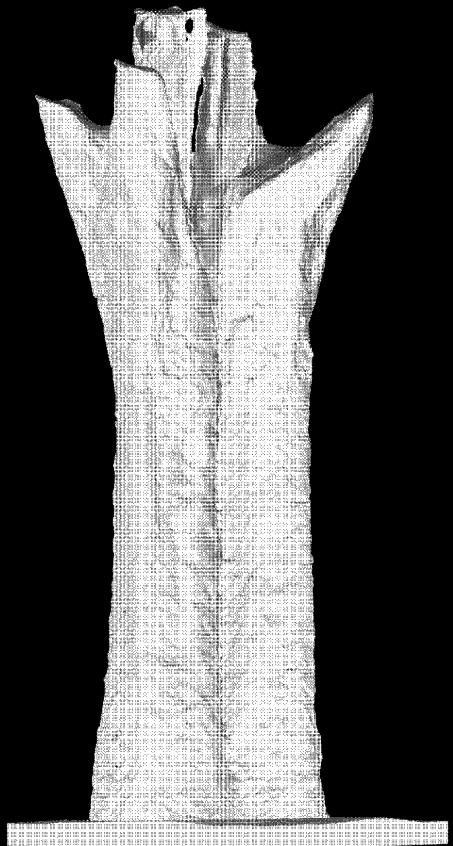
■ Preveo: Borislav Prodanović

Zabrinutost koju osećamo u situaciji današnje društvene i biološke nesigurnosti i neizvesnosti usled pandemije COVID-19 možemo razumeti kao simptom društva kojeg smo deo i koje nas okružuje, tj. kao simptom društvene krize otelotvorene u nama samima.

Čega je onda pandemija/moje stanje zapravo simptom - kakvog društva, kakve politike, kakve ekonomije, kakve filozofije, kakve umetnosti? Da li je ona eksplicitni izraz procesa koji ima uveliko neizbežne negativne posledice? Da li "pozitivne posledice" krize pripadaju takoreći palijativnoj epizodi, ili je ozdravljenje prirode/društva još uvek moguće?

U nastojanju da pomognemo razumevanje sopstvenog stanja i onoga što nam se dešava, a što zahteva preispitivanje prethodnih osećanja, uverenja i programa svakodnevice, ovde prenosimo delove razgovora sa ekološkim misliocem Timotijem Mortonom, autorom dela *Ekologija bez prirode; Hiperobjekti, filozofija i ekologija nakon kraja*

sveta; Ljudska vrsta: solidarnost sa neljudskim ljudima; Ekološka misao. Iako su intervju rađeni godinama pre okolnosti COVID-19 pandemije, tim pre i više njegova razmišljanja postaju izazovnija i važnija za našu današnju situaciju. Ono što je juče u ignorantskom okruženju zvučalo "provokativno", danas je samo urgentnije.

101 Podnaslov vaše knjige "Ekologija bez prirode" glasi „Preispitivanje estetike okoline“. Šta bi trebalo da preispitamo i ispravimo?

Moramo preispitati sve. A pre svega, moramo prevazići ideju o prirodi kao nečem spoljnom i odvojenom, ideju da postoji nešto što se zove priroda, što se nalazi ispod cementa, na vrhu planina ili u mojoj DNK, ali nikada ovde gde smo mi. Nadalje, priroda i prirodnost se predstavljaju kao normativni pojmovi koji nam govore kako da se ponašamo, ili šta je prirodno u poređenju s onim što nije. Svi znamo koliko takav način razmišljanja može biti nasilan!

U vašoj knjizi "Ekologija bez prirode" predlažete načine razmišljanja, stvaranja i praktikovanja umetnosti, politike i filozofije koji nadilaze ekološku kritiku, ističući takođe da predloženi filozofski metodi predstavljaju pristup koji je i kritičan i samokritičan. Šta ovo znači?

Jednostavno rečeno, to znači ne uzimati ništa zdravo za gotovo. Konkretno, postoji pogrešan način shvatanja pojma prirode, koji predstavlja jedan oblik esencijalizma koji negira specifična i dvostrukog svojstva oblika života kao takvih. U tom smislu, moja razmišljanja i moje kritičke obrade predstavljaju način upućivanja na oblike života (uključujući nas ljude i naše društvene strukture), izbegavajući prekomerno reduktivne formulacije.

Često ističete da je priroda rasistički koncept. Možete li to objasniti?

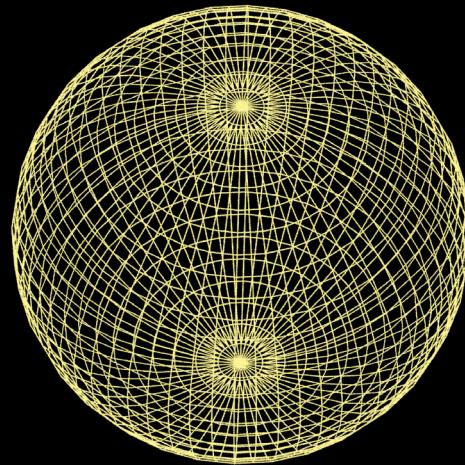
U stvarnosti je jednostavno. Priroda bi, kao što sam već rekao, trebalo da je nešto različito od kulture ili društva, ili od onoga što je ljudsko. Takvo jasno razlikovanje je biološki naopako. Očigledno smo nastali iz drugih oblika života i sa njima smo ekološki povezani. Šta onda objašnjava ta razlika? Linija razgraničenja između „nas“ i „njih“ poznata je u dizajnu robota kao 'neobična dolina': susret sa robotima koji izgledaju nalik ljudima

postaje čudniji i uznemirujuć kada se njihova pojava sasvim približi sličnosti sa ljudskom pojmom. Za rasiste, ovoj dolini pripadaju bića koja oni nazivaju podljudima, neljudima, onima koji se ponašaju gore od bića koje nazivamo životinjama - imajući u vidu kako je nacistička partija podržavala prava životinja i koliko je Hitler voleo svog psa Blondija. Ovo je savršeno u skladu sa nacizmom. Psi su prirodni, ljudi u neobičnoj dolini nisu. Priroda je rasistički koncept.

Možete li nam dati sažete definicije pojmoveva kao što su 'hiperobjekat' i 'mreža' koje predlažete u vašim knjigama "Hiperobjekti, filozofija i ekologija nakon kraja sveta" i "Ljudska vrsta: solidarnost sa neljudskim ljudima".

Mreža je koncept koji je predstavljen u knjizi "Ekološka misao" i ukazuje na način na koji su ekološka bića duboko međusobno povezana - a raznovrsna, baš kao sito koje ima

103 isprepletene žice i prazne prostore između. Hiperobjekat je nešto što je toliko veliko i tako prostrano, i vremenski i prostorno, da ga možemo jedino delimično sagledati. Na primer, polistiren. U jednom trenutku ga susrećemo u šoljama za kafu za jednokratnu upotrebu, u drugom u nečemu drugom. Ako bismo zamislili sebe na vrhu deponije, videli bismo ga kakav jeste.

Vaš rad je često povezan sa objektno-orientisanom ontologijom, OOO. Možete li da pojasnite koje su odlike ove škole razmišljanja? Zašto mislite da je OOO hitna stvar za svet u kojem danas živimo?

OOO je prva i jedina „zapadna“ filozofija koju mogu da prihvatom, jer je radikalno anti-antropocentrična. Ova filozofija odbija da ljudi smatra posebnim i na taj način superiornim u odnosu na druga bića. Nije stvar u tome da ljudi nisu važni, naravno da jesu. Ali umesto da kaže 'svi smo jednaki jer smo svi sačinjeni od atoma' - što bi značilo da ništa što radimo nije toliko važno - OOO drži 'da smo svi jednaki jer smo svi osobe, bilo da govorimo o vevericama ili ljudima'.

Jedna od tema o kojoj ste razgovarali bila je o tome kako mi, ljudi, svoje zagađenje sakrivamo, umesto da ga iznosimo na otvoreno. Čini se da je to posebno relevantno u kontekstu Nikela.

Jedan od glavnih problema savremenog društva, a ovde pod 'savremenim' obuhvatam period od oko 10.000 godina pre nove ere do danas, jeste taj što pokušavamo da učinimo da smeće, otpad i krš nestanu. Ali gledano spram Zemljine razmere, uopšte ne postižemo da

smeće nestane. Samo ga premeštamo sa jednog mesta na kugli na drugo. Doslovno nismo postigli ništa, osim potrošnje puno energije koja je prilično dragocena. Protračili smo prilično fotona, spaljujući dosta povrća koje smo pojeli, da bismo gomilu nečistoće prebacili odavde tamu. Kada posmatramo prema Zemljinoj veličini, izgleda kao da smo u Bektovoj verziji Pobesnelog Maksa, besmisleno i neprestano pomerajući gomile prašine. Ako odlučimo da više ne budemo u ovoj predstavi, onda moramo ostaviti prašinu tu gde jeste. Šta to znači? To znači, na primer, da bi svaki grad na Zemlji trebalo da ima dobro nadgledanu, zaštićenu, a ipak vidljivu količinu plutonijuma usred gradskog trga. Vidljivo, a ne skriveno. U pitanju je stvar pragmatične hitnosti. Jer ako ga sakrijete, ako ga stavite pod zemlju, isteći će u podzemne vode. I koliko god znakova upozorenja podigli, oni će na kraju istruliti i niko ih neće razumeti ili sećati se šta su uopšte. Buduća bića u 24.000 AD, ko god da su, reći će: 'Ko je, jebote, ostavio ovu stvar da svetli pod zemljom? To je bilo tako nespretno'. Stavljanje plutonijuma

pod zemlju je kao ostavljanje komada razbijenog stakla na tepihu. To jednostavno ne želite da učinite. Dakle, umesto toga, trebalo bi od razbijenog stakla napraviti lepu skulpturu i izložiti je. To znači da direktno shvatamo činjenicu da smo proizveli plutonijum. Čak i ako ga nismo mi sami zapravo napravili, činjenica da mogu da razumem šta je to, automatski me čini odgovornim za to. Mislim da za to nije potrebna neka sveobuhvatna revolucija. Ono što se mora dogoditi je da kroz igru pokušavamo. Nije neophodno da najpre promenimo društvo u celini. Nego ono što najpre trebamo uraditi je, zapravo, da promenimo društvo jednostavnim odbijanjem da smeće prenestimo negde drugde.

Da li bi trebalo da Zemlju posmatramo iz daljine da bismo to razumeli?

Mislim da nam nije potrebno dodatno znanje. Mislim da ljudi nije potrebno ubedjavati. Morali bismo ih obodriti i zadiviti. Umetnost to čini. Ne sviđa mi se reakcionalna pozicija u kojoj smo već

105 neko vreme, gde se bavimo PR-om za prilično scijentističku sliku onoga što se dešava u svetu. Kada se bavite umetnošću, vi se direktno dotičete uzroka i posledica. Vi ne proučavate kauzalnost, vi ste kauzalnost. O tome svedoče mnoge stvari koje sam video poslednjih dana, poput instalacije Signe Liden, dela Raviva Gančrova i koncerata u Nikelu.

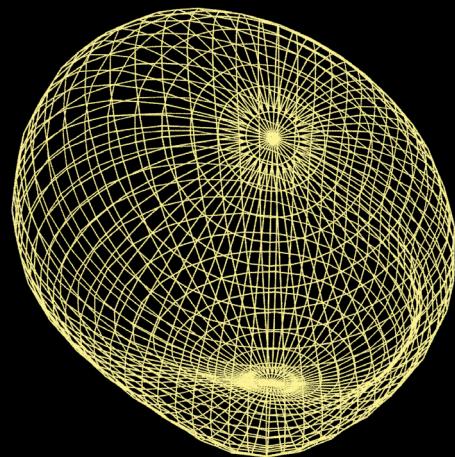
U svojoj knjizi Hiperobjekti (2013) opisujete umetnost kao demonsku silu sa svojim sopstvenim uzrocima i posledicama. Zadatak umetnosti je da nas usmeri na novi svet, umesto da mapira ovaj...

Potpuno podržavam ovu ideju, jer mi se čini da se beskrajna sukcesija „-izama“ u istoriji umetnosti odvija u okviru Mac Daddy-izma, koji je prostor konzumerizma. A apstinencija je samo još jedan potrošački stav. Pristup mapiranju je pristup -izma i pod tim mislim da je to način da se vaš stav iznova prilagodi. Poput spikera na bini Woodstock festivala 1969. godine, koji govori, 'Hej, ako se stvarno koncentrišemo i usmerimo

svoje misli, možda možemo zaustaviti ovu kišu'. 'Ako samo obojim ove kocke, možda će društvo reagovati'. Ako na taj način razmišljate, vi u stvari pokušavate promeniti odnose između misli i ljudi. Ali, postoje stvari koje nisu vi, a koje takođe imaju moć delovanja, i neke od njih su zaista, zaista velike. Trenutno, pristup mapiranja je u najmanju ruku naivan, jer nemamo više ni vremena, ni prostora, niti

sredstava da bismo proučavali nešto što nas potpuno slama. I stoga smo prešli u režim osluškivanja. Ljudi se pitaju šta se zapravo događa. Postajemo svesni da postoje ta bića - hiperobjekti, poput globalnog zagrevanja - o kojima ne znamo sve. Trenutno im se prilagođavamo. I primećujemo u tom procesu da se ona prilagođavaju nama. Kad vidite divnu sliku, ona vas je već uhvatila u svom gravitacionom polju. U nekim fenomenološkim filozofijama se to naziva „datost“. Već postoji polje delovanja sile, pred-teorijski, čak i pre nego što pomislite: „Oh, to je prelepo“. Stvar vas hipnotiše, i to se dešava i pre nego što se pokrene estetski sud. Umesto što pokušavamo da

nađemo pristup koji nas postavlja na vrh planine odakle možemo savršeno sagledati sve i videti fenomen, trebalo bi da dozvolimo da fenomen podesi nas. Ako se to dogodi, već ste u vezi sa ne-ljudskim - bilo da je u pitanju boja, zvuk ili elektromagnetični talasi. Zbog toga me zanima povratak na stvari koje izgledaju konzervativno, poput kantovskog pojma estetskog suda.

Kako se koncept hiperobjekata odnosi na ideju lepote?

To je nešto o čemu mnogo razmišljam. Naslov glasi: lepota je bliskost smrti. Iskustvo lepote je vrsta svetla upozorenja, koje se pojavljuje u vašem unutrašnjem prostoru i kaže: 'Jedan od vas će umreti. Ili je to slika ili si to

ti'. Oskar Vajld je to savršeno rekao na samrtnoj postelji: „Ova tapeta i ja se borimo u dvoboju do smrti. Ili ide ona ili idem ja“. Kada doživim lepotu, u svom unutrašnjem prostoru nailazim na trag ne-ljudskog, nečeg što nisam ja. Nema potrebe da dokazujem da prelepi cvet postoji. Imam osećaj da je to nepojmljivo, jer se ne lutim, ne uznemiravam, ne sažaljevam, ne prezirem. Osećam se nemoćno. Imajući to iskustvo, dokazujete da postoje neljudska bića. Iskustvo je kvantum. Ne možete ga iseckati na manje komade. Nema delove. Nema prednju ili zadnju stranu, niti gornju ili donju. Ne možete reći, lepota Mona Lize je u osmehu, pa izrezati osmeh, umnožiti u milion kopija i tako milion puta umnožiti lepotu. Ne deluje ni obrnuto. Ne možete izolovati u mozgu hemikaliju koja je ekvivalent iskustvu lepote, izolovati aktivni sastojak, sintetizovati pilulu - nazovimo je MDMA - uzeti ih hiljadu i očekivati da će osećaj biti hiljadu puta jači. Zašto to ne uspeva? Jer oboje koegzistirate na nesiguran način. Da li se iskustvo lepote dešava kod mene ili kod predmeta? Gde se završavam

107 ja i gde počinje predmet? Nešto se već postavlja prema vama, čak i pre nego što ga primećujete. To nešto zrači poljem zavodljivosti i tako nastaje veza u kojoj jedno obuhvata drugo. Pojava koja obuhvata drugu pojavu je, u nedostatku bolje reči, smrt. Lepota je gotovo kao homeopatska doza smrти. To znači da lepota nije stvar koju mogu da zaštitim od ostalih stvari poput ružnoće, odvratnosti i kiča. Ona sama poseduje neki odvratni, smešni, donekle bolesni oreol koji je deo nje same. Mi još uvek baratamo vrlo otrovnom, prepostavljenom ontologijom koja estetiku vidi kao šlag na dosadnoj torti. To nije tačno, i savremena nauka dokazuje da nije. Naročito u našoj kulturi, ljudi žele da lepota bude vrlo funkcionalna. Žele da mogu da prepoznaču čemu služi nešto lepo, kako bi se mogli opustiti. Ali upravo to ne možete učiniti sa lepotom. Možda je upravo umetnost koja je dvosmislena, najviše ekološka.

Da li možete ukratko da ukažete na činjenicu da mi razumemo kvantnu teoriju, ali ne doživljavamo svet na kvantni način?

Naša anksioznost zbog stvari koje su se pojavile na našem radaru, poput evolucije ili globalnog zagrevanja, emocionalni su ekvivalenti razumevanja implikacija kvantne teorije. Dakle, ne bi ni trebalo da razumemo više; umesto toga - poput Hana Soloa i princeze Leje iz "Imperija uzvraća udarac", kada otkriju da zapravo nisu na planeti, već unutar džinovskog crva - trebalo bi samo da se podvrgnemo otkriću od kojeg zadrhtimo: „Uuu, zaglavljeni smo u džinovskom entitetu". U humanističkim i umetničkim delima bavimo se emocionalnim ekvivalentima. Ulazimo u svet snova i prilagođavamo ga tako da ljudi mogu imati različite snove. Tako da zapravo nije važno šta je izazvalo spoznaju. Nije važno da li je to bilo nešto što je Alain Aspekt otkrio 1982. godine u vezama između dva fotona. Ono što je važno je osećaj ontološke nesigurnosti i oklevanje da se pritisne dugme za brisanje tog osećaja. Važno je pitati se, samo na trenutak, da li bi ta neizvesnost mogla biti smanjena. Mislim da je to zaista zdravo.

U umetnosti se radi o iskustvu. Nauka se odnosi na koncepte i modele sveta koje mi stvaramo. Kako su umetnost i nauka povezani?

Mislim da humanističke nauke mogu činiti više nego da samo zaslade scijentizam, ukrašavajući ga tako da ne izgleda ili ne zvuči previše grozno. Kvantna teorija je opravdana jer je takav pogled na stvarnost vrlo postojan. Predmeti trepere svojom pojmom tako da ne možemo razlikovati pojavu od stvarnosti, iako pojava i stvarnost jesu različiti. Traženje naučnog faktora koji bi nam pomogao da shvatimo ovu razliku je problem kojim se bavimo poslednjih par stotina godina. Nauka može da napreduje na osnovu prepostavki. Umetnost se zapravo direktno meša u uzrok i posledicu, tako da bi umetnici trebalo da se obrate naučnicima: „Želimo da se udružimo sa vama i počnemo da pravimo buduće igračke, za 10.000 godina od sada“.

